

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

איך יודעים אם הגיע הזמן לשינוי? אם יש הסכמה מהשמים?
אם הענין 'יתפוס'. אם לא — זה לא אומר שזו טעות,
אלא שמהו הקדים את זמנו.
יש הרבה תופעות שמהו או מישהו מקדים את זמנו,
וצריך לחכות עד שהדברים יתחוללו גם במציאות.
יחסית, החפצא הוא ה'יש' של המציאות
והגברא הוא ה'איך' שלה.
לעתים מתחולל כבר שינוי בחפצא של העולם,
בממד ה'יש' שהשינויים בו יותר מוחשיים ובולטים,
אבל הוא עוד לא חדר אל הגברא, אל הממד של ה'איך'
שצריך להתאים את עצמו לשינויים של ה'יש'.

[מתוך השיעור 'לימודי חולין ללומדי תורה']

וירא תשפ"ה

זירא ה'תשפ"ה

25 **הסיפור החסידי**
תורה לשמה
בעל 'יסוד העבודה'

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
זכרון והנצחה לאחר שנת האבלות
והעז והחדוה שבנקמה

29 **פאָצור ט'לעדיס**
"זירא אלקים אַתָּה"
רְזִי יִלְמַד אוֹתָנוּ עַל שְׁלוֹשָׁה סוּגִים
שֶׁל יִרְאָה

04 **נשמות מעורבות**
נקודה מעובדת
מציאות 'מעורבת' – חסרון או מעלה?

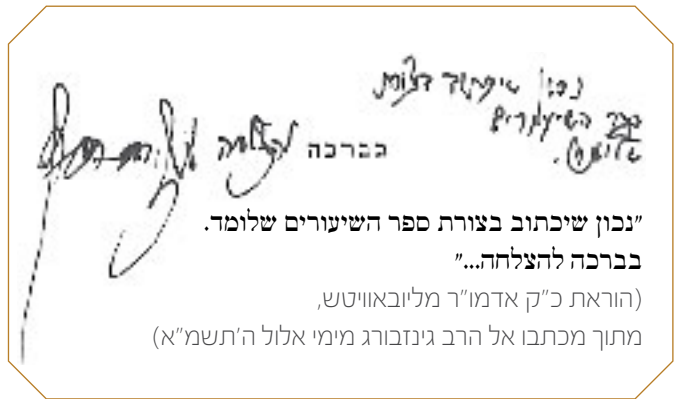
05 **לימודי חולין ללומדי תורה**
חיבור תורה ומדע והמהפכה הרביעית
עיון אקטואלי ומרתק בסיפור חסידי

18 **חשיבות תורנית**
שיעור ברמב"ם היומי
'גברא' ו'חפצא'
ונקודת היהדות בגר לפני שהתגיר

24 **הניגון החסידי**
מספר 587
ניגון מה' מרחשון תשפ"ה



העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה צ'א אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעד יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־
זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רוה





הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל די בכל אתר ואתר ובתוכם לקוראינו הנפלאים. לפניכם גליון **נפלאות לשבת פרשת וירא** מלא בכל טוב, **עמוק ואקטואלי**. **השבוע בגליון:**

שני שיעורים באמתחתנו השבוע ושניהם נוגעים גם בענייני **המהפכה הרביעית**: הראשון, **שיעור פלאי ואקטואלי** משבת פרשת לך לך בכפר חב"ד על סוגיית **לימודי חולין**. ומשנהו, **שיעור ברמב"ם היומי** שחוזר אלינו אחרי חופשה.

בשיעור הראשון – **לימודי חולין ללומדי תורה** – פותח הרב **בהתבוננות מעמיקה בסיפור חסידי**, שמסביר **מהו מקור התורני לתביעה הממשלתית** (ברוסיה הצארית...) **לשלב לימודי חול בלימוד הקדש**, המתאים דווקא למי שעוסק בתורה לשמה במובן עמוק ביותר, ומדוע בכל זאת **על פי תורה יש לדחות את התביעה הזו במסירות נפש**. השיעור עוסק ב**שינוי העובר על הנשמות במשך הדורות** ובאופן בו **מתפתחות מהפכות**, ומגיע מתוך השלילה המוחלטת בסיפור **לחזון איחוד התורה והמדע של ימות המשיח**, ותפקידו **במהפכה הרביעית**. שיעור ארוך, אבל **מוכן וזורם, אקטואלי וקיומי**.

השיעור השני – **חשיבות תורנית** – יוצא מעיון בדיון **'בצק שבסדקי העריבה'**, דרך דין **'איסורו חישובו'** ומושגי **'חפצא'** ו'**גברא'** הלמדניים (שקבלו זווית חדשה גם בשיעור הראשון) ועד לדיון המעמיק **במציאותו של הגר קודם שנתגייר** וב'**נקודת היהדות'** שבו, ממנה גם נלמדים **חידושים הלכתיים**.

זווית נוספת על סוגיית **תורה לשמה** תוכלו לקבל במדור **הסיפור החסידי** [המורחב קמעא השבוע]. ובמדור **מענות ותשובות** תוכלו לקרוא **תשובה מרגשת למשפחה שכולה שרוצה לזכור ולהנציח את בנם הי"ד**.

במדור הניגון החסידי הפעם, **הניגון הטרי ביותר של הרב** (נכון להורדת הגליון לדפוס) – **ניגון שהולחן לכבוד ברית של נין. מזל טוב מזל טוב!**

שבת שלום ומבורך,

המערכת

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם

שלחו הודעה לאלעזר במספר 052-5065243

סדר הלימוד לשבוע פרשת חיי-שרה הבעל"ט:

נ"ך יומי – איוב פרקים כט-לה; **משנה** – בבא קמא פרק י

נקודה

מעובדת מתוך שיעור

נשמות מעורבות

הגבוהות להזהר גם מהסכנות האורבות לנשמות הנמוכות, ומחבר את הנשמות בדרישה לאחריות זו על זו, הוא גם מאפשר לחשוף בנשמות הנמוכות את מדרגותיהן של הנשמות הגבוהות. כשהחסידים והרבי מתחברים, בדרך החסידות, מבטו המעמיק של הרבי חושף גם בתוך חסידי איכויות של נשמות גבוהות ומגלה שבשרש-שרשם כל ישראל שייכים למדרגות הנעלות ביותר. כך יכול הרבי להפוך את חסידיו לשליחים המסוגלים להתמודד, כמוהו ממש, עם אתגרים גדולים ושליחויות מרחיקות-לכת.

בעומק, הערבוב בנשמות משקף ערבוביה במציאות העולם. העולם מתקדם לקראת בין-תחומיות, אחדות וחיבור בין נושאים שונים, כשהפסגה המשיחית היא חיבור הקדש והחול, חכמת התורה וחכמת המדע. זהו מבול קדוש, המערב ומבלבל בין כל התחומים, מחבר את מה שנשפע מ"ארובות השמים" עם מה שעולה מ"מעיינות תהום רבה".

לשינוי הזה במציאות העולם (ב"חפצא") צריכות להתאים גם הנשמות (ה"גברא"): חזון האחדות דורש מהנשמות להפוך בעצמן לבין-תחומיות, לחבר את עולם החול אל עולם הקדש, ובכך לתקן את החול וליצור גם התחדשות והתעלות בקדש. הערבוביה במציאות העולם, שגרמה לנשמות רבות להיפלט מעולם הקדש ולרעות בשדות זרים, פעלה בסופו של דבר הופעה של נשמות חדשות – נשמות של בעלי תשובה, שההשגחה הפרטית גרמה לעירוב של קדש וחול בתוכם, והן יכולות לממש את חזון האיחוד ולהנחיל אותו באופן מלא לכל סוגי הנשמות בעולם – נשמות ישראל לגוניהן השונים, שתפקידן להשפיע על כל בני העולם את אור האמת והאחדות, ונשמות שאר האומות, שצריכות לקבל את האור מעם ישראל.

בדורות הראשונים היו חלוקות מובהקות בתוך עם ישראל – חלוקה כללית לתלמידי-חכמים ("חברים") לעומת עמי-הארצות, חלוקות פרטיות לשבטים ובהמשך חלוקות לפי תפקידים מוגדרים או מדרגות רוחניות (המוגדרות היטב בתורת הקבלה). אמנם, ככל שעברו הדורות, נוצרה ערבוביה – ערבוביה בין השבטים, בין המעמדות והתפקידים השונים, ובין הנשמות למדרגותיהן. בעומק, מסבירה החסידות, הערבוביה היא אפילו בתוך כל נשמה בפני עצמה – אותו אדם הוא בזמני גדלות-מוחין בעל נשמה גבוהה ובזמני קטנות-מוחין בעל נשמה נמוכה, וקשה מאד לקטלג ולהגדיר.

בהשקפה ראשונה, הערבוביה היא שלילית. כשיש הגדרות ברורות כל אחד יכול למלא את תפקידו המיוחד ולהזהר מסכנות הנשקפות לו בפרט. כשיש ערבוביה התפקידים לא מוגדרים וכל אחד צריך להשמר מכל הסכנות הרוחניות (הן לטובת סובביו, משום שסביבתו 'מעורבת', והן כי הסכנות מאיימות גם עליו, בשל הערבוביה שבתוכו עצמו).

אך יש בערבוביה גם מעלות: החלוקה הולידה קיטוב, קרעה את העם וגרמה לתופעות של התנשאות וניכור מחד ויאוש ואובדן-דרך מאידך. החסידות באה לאחות את הקרעים בעם, לחבר מחדש את תלמידי החכמים עם היהודים הפשוטים, כשכל אחד רואה את מעלות זולתו ולומד מהן, וכולם מתחברים לעבודת ה' שוויונית, בה "לא נִכַּר שׁוֹעַ לְפָנָי דָּל".¹ ועוד, כשם שהערבוב דורש מהנשמות



שיעור

חיבור תורה ומדע והמהפכה הרביעית

לימודי חולין ללומדי תורה

קיצור מהלך השיעור

בשבת האחרונה לימד הרב בעומק ובהרחבה **סיפור מיוחד**, בו הסביר אדמו"ר הצמח־צדק את **הצד הפנימי־התורני** של תביעת שר־ההשכלה הרוסי **שגם היהודים העוסקים בתורה ישתלמו בלימודי חול**. סוגיה זו, שיש לה **השלכות אקטואליות ישירות ועקיפות**, מתלבנת בשיעור בעומק. לצד הסוגיא בנגלה בה תלה אדמו"ר הצמח־צדק את התביעה הזו, עולה גם הסוגיא הפנימית שמציפה את אותה תביעה. השיעור עוסק **בהתפתחות ההיסטורית של הנשמות** מדור לדור, המתבטאת ב**שינויים בהלכה** וגם בהתקדמות של **'מהפכות'** (שמקבלת כאן עוד פן חדש), מדגיש את **סאיפת השויון** של החסידות ומציב חזון משיחי של **חיבור התורה והמדע**. הדגש על **המהפכה הרביעית** לא פוסח גם על השיעור הזה, שמסיים בהצבת חזון איחוד התורה והמדע בחזית המהפכה הרביעית. זהו שיעור קצת ארוך, אבל אקטואלי מאד, מובן ומרתק – שיעור שאסור לפספס.

דוכמן, גדול תלמידיו של רבי אייזיק (ובהשגחה פרטית, היארצייט של ר' מרדכי־יואל חל השבוע, ב־ה' חשוון):
שאלת הר"ר רבי נחמיה מדוברובנא את הצ"צ נ"ע, בשיבו מעיר־מלוכה פטרבורג.
שאל הר"ר נחמיה: מה שר ההשכלה תובע מאתנו? (שרצה לגזור על ישראל שישלחו את בניהם למוסדות ההשכלה הגבוהה הכפרניים שלהם).

תשפ"ה – כפ"ח.

א סיפור י בקובץ. מופיע גם בשמועות וסיפורים ח"ב עמ' 143 (והובא משם בתום **זדעת** מאמר "תמימותו של רש"י" הערה קי). וראה עוד לקמן הערה כו.

השבת נפתח את הלימוד בסיפור. יצאה לאחרונה קובץ־סיפורים בשם 'רשימות ר' טוביה בעלקין', שהוכן לדפוס על ידי ידידנו ר' יהושע מונדשיין ע"ה (ויצא כתשורה לחתונה של נכדתו). יש שם סיפורים מוכרים גם ממקורות אחרים, אבל יש שם גם הרבה דברים חדשים ומעניינים מאד. ר' טוביה היה חסיד מהעיר הומיל, והרבה מהדברים הוא קבל מתלמידים או תלמידית־תלמידים של רבי אייזיק מהומיל. את הסיפור שנלמד כעת" הוא שמע מר' מרדכי־יואל

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. שבת לך לך

בשנת תר"ג

ניסתה ממשלת
רוסיה, בלחץ
'המשכילים',
לכפות 'תיקונים'
בחוקי התורה
והמצוות והכנסת
לימודי חול –
לא באופן של
חולין על טהרת
הקדש... –
במוסדות הלימוד
היהודיים

השיב הצ"צ: השר תובע
דינא דגמרא, אך מה נעשה
שהנאונים אסרו עלינו?
דהנה איתא בגמרא
פסחים (מ, א) מותר ללנות
חיטים לפסח, פירוש, לתת
מים על החיטים קודם
הטחינה, מפני שניתן
לשומרם מן החימוץ. אבל
שעורים אסור ללנות,
מפני שאי אפשר לשומרם
מן החימוץ. ורבא אמר
(בגמרא שם) שמצוה
ללנות את החיטים שנאמר
"ושמרתם את המצות", ואי

לאו דבעי לתינה, שמירה למאי?

וביאור הענין, הנה "חיטים" הן הנשמות הגבוהות
שתורתן אומנותן ועוסקים בתורה לשמה, ו"מים"
היא החכמה, שאין להם גוון, ויש מים דקדושה
שהיא בחינת החכמה דקדושה, ויש "מים הזידונים"
שהיא בחינת החכמה דלעומת-זה, חכמות היצוניות.
ואמר רבא שמצוה על הנשמות שבחינת "חיטים",
שהם מאכל אדם בנימטריא מ"ה, שעוסקים בתורה
בביטול כל הרגשה עצמית אלא רק לשמה, עליהם
חובה ומצוה לעסוק גם בחכמות היצוניות, כדי לברר
מהן את ניצוצי הקדושה שנפלו בהם בידוע, מפני
שבנשמות אלו אין שום חשש שמא יפלו ממדריגתם
בעטיו של לימוד זה.

אבל הנשמות הנמוכות, שהן מבחינת ספירת
המלכות, "שעורה" – שיעור ה"א תתאה – להן
אסור לעסוק בחכמות היצוניות מפני שכל עבודתם
היא רק בהבלי העולם, ואם יעסקו בחכמות היצוניות
הם עלולים ליפול ר"ל גם ברע הגמור.

וכל זה הוא מדינא דגמרא. אבל הרא"ש ז"ל
כתב שהנאונים אסרו לתינה אפילו בחיטים, מפני
שבזמן הזה אין אנו בקיאים בלתינה אפילו בחיטים.
וביאור הדבר: בשנים קדמוניות היו הנשמות
הגבוהות – מארי דאורייתא – בפני עצמן,
והנשמות הנמוכות – שעסקו בהבלי העולם – היו

גם הן בפני עצמן, ולא היה קיים חשש שהנשמות
הגבוהות בעלי העבודה יפלו ממדריגתם בשעה
שיעסקו בחכמות היצוניות. אבל בזמן הזה נפלה
עירבוביה בנשמות, גם הנשמות הגבוהות אינן תמיד
במדריגה אחת מחמת תוקף הגלות, לכן יתכן שבעת
עוסקם בחכמות היצוניות יהיו אז במדריגה נמוכה
ויהיו עלולים ליפול ממעלתם. לכן, משום חשש זה,
נזרו הנאונים שגם החיטים אסורים בלתינה, שגם
העוסקים בתורה לשמה אסורים בלימוד החכמות
היצוניות.

וישר ההשכלה רוצה להתייצב נגד כל הנאונים!

הרקע ההיסטורי

הסיפור התרחש לאחר השתתפותו של
אדמו"ר הצמח-צדק בועידת הרבנים בפטרבורג
בשנת תר"ג, בה ניסתה ממשלת רוסיה, בלחץ
'המשכילים', לכפות 'תיקונים' בחוקי התורה
והמצוות והכנסת לימודי חול – לא באופן
של חולין על טהרת הקדש... – במוסדות
הלימוד היהודיים. אדמו"ר הצמח-צדק היה נציג
החסידים באסיפה, כאשר נציג הליטאים היה
הרב יצחק (ר' איצ'לה) מוולוז'ין, בנו, וממשיך
דרכו בראשות הישיבה, של רבי חיים מוולוז'ין.
בין הצמח-צדק ור' איצ'לה נרקמו קשרי ידידות
עמוקים, שגם השפיעו להשקטת המחלוקת
בין ה'חסידים' ל'מתנגדים', והם שתפו פעולה
באותה ועידה. במהלך אותה אסיפה הצמח-צדק
התנגד בתוקף, עד כדי מסירות נפש, לגזירות
על היהדות – הוא נאסר 22 פעמים במהלך
הועידה, והיה בסכנת נפשות כפשוטה. בסופו
של דבר הוא הצליח בבטול הגזרה.

ראוי לציין ששני דורות אחר כך, בתקופת
הרבי הרש"ב, היה סיפור דומה. אז לא דובר על
הכנסת לימודי חול לחינוך של כל התלמידים
היהודים, אלא על דרישה שלרבנים תהיה ידיעה
נאותה בשפה הרוסית, משום שחלק מתפקידם
הם גם עומדים בקשר עם השלטונות וממלאים
מסמכים (של רישומי לידות, נישואין ופטירות).
דרישות מעין אלו לא היו רק ברוסיה, אלא בעוד

בנגלה, ויש לו גם כמה פסקים מהפכניים¹, אך הוא התמסר בעיקר להעמקה בחסידות. הוא אמר פעם² שאם לא היה מתמסר לחסידות, אלא משקיע את כל כוחותיו בנגלה שבתורה, הוא היה גדול כמו הש"ך והט"ז – ועל כך הוא ויתר לטובת החסידות. רבי נחמיה, לעומתו, היה גדול בעיקר בנגלה³ – מהכי גדולים ב'נגלה' בין חסידי חב"ד בכל הדורות, אם לא הגדול שבהם. התשובה של הצמח-צדק כאן מזכירה סיפורים על הרוגאטשוב, שקישר כל אירוע בחדשות לסוגיא בבבלי או בירושלמי וכיו"ב. כיוצא בכך, רבי לויק, אבא של הרבי, קישר כל אירוע בחיים לסודות פנימיות התורה, בזהר ובארז"ל. נראה ברור שהתשובה של הצמח-צדק היתה קשורה לכך שהשואל היה רבי נחמיה, שעסק בעיקר בנגלה, והתאימה לו תשובה שמקשרת את הענין לסוגיא בגמרא ובהלכה. מהתשובה שלו ברור שהמקטרג בשמים, השר של ממשלת רוסיה, יודע נגלה – בפשטות הייתי אומר שאת המקטרג בשמים מעניינת יותר הקבלה מהנגלה⁴, לכן צריך למצוא הסבר גם בפנימיות לטענה שלו כלפי ישראל. בכל אופן, ברור שהתשובה של הצמח-צדק כאן קשורה לא מעט גם לזהות של השואל.

ד ראה הנלקט בספר "תולדות יצחק אייזיק" פי"ח (חלק מהמכתבים שם הינו מתוך התכתובותיו עם הצ"צ עצמו, או עם רבי נחמיה).

ה ראה גם לקוטי סיפורים (פרלוב) מערכת חסידים סיפור יג; שמועות וסיפורים ח"א עמ' 260.

ו עליו – ועל דברי החסידות המועטים שנדפסו ממנו – ראה גם שיעורי ט"ו שבבט וליל פורים תשע"ה.

ז הנגלה עוסק בחיוב קיום מצוות, בו אין למקטרג השגה וחשק כלל, לעומת הקבלה העוסקת בדברים שמיימים.

ועוד, והוא העיקר, קבלה בגימטריא נאוף (ראה גם חיי מוהר"ן תקכו), כולה מדברת ביחודים (ואף בעריות, כפי שהן בשרשן באצילות), נושא שמאד מענין ו'תופס' את הבעל-דבר. ועוד, דווקא הקבלה מסבירה ששרש הטומאה והסט"א בקדושה (כמבואר בתניא אגה"ק כה), ובכך 'מלמדת זכות' על הבעל-דבר (וכאילו 'מכשירה' אותו, להרגשתו).

הרבה מקומות באירופה, וגדולי ישראל התייחסו אליהן באופן שונה. באותה אסיפה, בה השתתף הרבי הרש"ב, הוא התנגד בכל תוקף לקבל את הגזירה, יחד עם רבי חיים מבריסק, כאשר יחד אתם עמד גם החפץ חיים. לעומת זאת, בן דודו של הרבי הרש"ב, רבי שמריה-נח מבברויסק, בעל ה"שמן למאור", ועמו הרב דוד מקרלין, בעל ה"שאיילת דוד" ו"יד דוד" – מגדולי הדור (שככלל התנגד מאד להכנסת לימודי חול למוסדות החינוך התורניים) – גרסו שהגזרה אינה כל כך נוראית ואפשר לקבל אותה. בכל אופן, רואים שהיחס לידע כללי אצל אנשי התורה היה מורכב, עם מחלוקת בתוך עולם התורה והחסידות.

שו"ת בנגלה

כאשר אדמו"ר הצמח-צדק חזר מאותה אסיפה, בה פעל בתוקף עד כדי מסירות נפש, פגש אותו רבי נחמיה מדוברונא ושאל אותו 'מה רוצה מאתנו שר ההשכלה?'. מתשובת הצמח-צדק ברור שכוונת השאלה לא היתה טכנית, על מה היתה הגזרה וכו', אלא 'מה הוא רוצה מאתנו ברוחניות? מה מקור הכח שלו להציע כזו גזירה?'. הצמח-צדק התבטא⁵ שיש לו 'שנים וחצי חסידים'. שני החסידים הם רבי אייזיק מהומיל ורבי נחמיה מדוברונא, בעל ה"דברי נחמיה", וה'חצי חסיד' הוא רבי הלל מפאריטש, שהוא 'חצי חסיד, חצי רבי'⁶. כולם היו גדולים גם בנגלה וגם בחסידות. רבי אייזיק היה גדול מאד

ב ראה סה"ש תרצ"ז עמ' 236.

ג ורמז: שמות הארבעה – מנחם מענדל נחמיה יצחק אייזיק הלל – עולים ד"פ (ממוצע כל שם) רוח. סוד ארבע הרוחות של משיח, "רוח הוי" [מנחם מענדל ועוד הוי' עולה משיח, היינו הרבי כאן], רוח חכמה ובינה [רבי נחמיה] רוח עצה וגבורה [רבי יצחק אייזיק] רוח דעת ויראת הוי' [רבי הלל] [ישעיה יא. ב. וד"ל.

סוגית לתיתה

הצמח־צדק קישר את הדברים לסוגיא בהלכות פסח¹ – דין לתיתה (שהרמב"ם קורא לה בלילה²). הלתיתה היא שטיפת הגרגירים במים לפני הטחינה כדי להסיר מהם את המורסן ולקבל קמח נקי יותר. מסקנת הגמרא היא שאסור ללתות שעורים, משום שהן עלולות להתבקע, אבל מותר ללתות חיטים משום שהן חזקות יותר ("שרירי") וניתן לשמור אותן שלא יבואו לידי חימוץ.

בסוגיא מקשרים זאת גם למצות "ושמרתם את המצות". בהכנת המצה ארבעה שלבים – קצירה, טחינה, לישה ואפיה³ – ויש שאלה

אפשר לחשוב שתלמידי חכמים הם חלשים ומעודנים יותר, לא כל כך "שרירי", אבל "אין 'עד' אלא תורה" והיא הופכת את תלמידי החכמים לבעלי עוז

האם דין 'שימור' מתחיל משעת הקצירה, משעת הטחינה או משעת הלישה³. רבא, שגם דבריו מובאים בסיפור, אומר שמצוה ללתות את החטים – ואזי יהיה הידור־מצוה בכך שהמצוה תהיה פת נקיה⁴ (והזדמנות־פז לקיים "ושמרתם את המצות", המצוה־העבודה העיקרית של האדם בשמירת עצמו מחימוץ של ישות וגאווה בקיום המצוות⁵) – ואומר שאם אסור היה להרטיב חטים לפני הטחינה, ואין חשש חימוץ איזו משמעות יש לשימור!

בסיפור מובאת רק מסקנת הסוגיא, אבל כשמסתכלים בגמרא רואים כאן תופעה מיוחדת – בהתחלה רבא סבר שאסור ללתות, אחר כך הוא חזר בו ואמר שמותר ללתות ובסוף הוא חזר בו שוב ואמר שמצוה ללתות. הסברנו⁶ שהעזות של תלמיד חכם היא "העז והענוה", עזות שמתבטאת קודם כל ביכולת לחזור בו כאשר הוא מבין שטעה – הוא יכול להגיד היום דבר אחד, 'לישון עליו לילה', ובבקר לחזור בו ולומר

בפנים) ומים עליונים (תורה), כאשר הרוח שביניהן הוא סוד הרקיע המבדיל בין מים למים (בראשית א, 1). אכן, לעתיד – בבואת המשיח – יתגלה כח פנימיות הרקיע־הרוח לחבר את המים העליונים והמים התחתונים (תו"ח בראשית א, א ואילך, וביאורו בפלח הרמון ד"ה "בראשית" (הראשון); **שיעורים בסוד ה' ליראיו** ח"ג פ"ט), היינו רוחו של מלך המשיח, "ונחה עליו רוח הוי' רוח חכמה [תורה] ובינה [מדע]" (ישעיה יא, ב; וראה רמזי תשפ"ה שנדפסו בגליון יום כיפור שזהו גילוי מיוחד השייך לשנת **תשפ"ה**). האש העליונה כאן היא "אש השכינה" (הגבוהה מבין בין האשיות הנזכרות בגמרא יומא כא, ב, וראה **סוד הוי' ליראיו** שי"א), "אש אוכלת אש", בה הרע נכלל בטוב בדרך של עליה־איכילה, אך פנימיות הרוח מחברת את המים העליונים והמים התחתונים בדרך של "רצוא ושוב", הכח של יסוד הרוח העולה ויורד (ראה קהלת ג, כא), רוח החיים של "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א, יד), היינו העלאת מים תחתונים להכלל במים עליונים (על דרך העלאת מ"ן) ואחר כך המשכת מים עליונים להפכות את המים התחתונים (על דרך המשכת מ"ד), ודוק.

יב האפיה – יסוד האש, סוד עולם האצילות (כנ"ל בהערה הקודמת), בו אין חשש חימוץ – כבר מבטלת לגמרי את מציאות החמץ והופכת אותה למצה.

יג ראה זכרון שאלו פסחים 'בענין שימור לשם מצוה'. יד וראה מכילתא בט ש'דרשו ושמרתם את המצות' על שמירת כל המצוות מחימוץ.

טו שיעור כ' תשרי השתא (נדפס בגליון נח).

1 פסחים יב, א; שו"ע או"ח סי' תנג ס"ה.

2 הלכות חמץ ומצה פ"ה ה"ז. בין השרשים בעלי המבנה הזה **בלל** ו**לתת** יש קשר מענין – בין האותיות **ב לל** יש רוח של עשר אותיות וכך גם בין האותיות **ל ות**, כך שכאשר מחליפים את אותיות שרש **בלל** באותיות הבאות לאחר עשר אותיות (חילופי אלף־בית בלשון הארז"ל) מקבלים את שרש **לתת**.

3 שמות יב, יז; פסחים מ, א. ראה גם רמב"ם שם ה"ט. יא ארבעת השלבים – **קצירה**, **טחינה**, **לישה**, **אפיה** (שסימנם בר"ת **קטלא**) – עולים 928 (**תורה חדשה** וכו'), ד"פ (ממוצע כל שלב) **רלב** (**עסמ"ב** וכו'). הקצירה קשורה ליסוד העפר, האדמה ממנה צומחות השיבולים; הטחינה קשורה ליסוד הרוח, כאשר לקמח נוסף נפח (ראה שו"ת הרשב"א ח"א סימן תסא; ב"י יו"ד שכד ד"ה "ומשערו"ן ועוד) בשל האויר שנכנס בטחינה; בלישה, בה מוסיפים לקמח את המים, נוסף כאן יסוד המים; והאפיה בתנור קשורה, כמובן, ליסוד האש. הלתיתה שנידונה בפנים היא שטיפת החטים במים עוד לפני שלב הטחינה – הוספת יסוד המים בשלב מוקדם יותר – ואזי יהיה הסדר עפר־מים־רוח־אש, עליה בסולם היסודות לפי הסדר השגור שלהם ארמ"ע (עוד סדרים ראה זר ח"א פ, א; ארבע מאות שקל כסף דף קכג ועוד). בפירוט יותר, אם מוסיפים מים בלתיתה יסוד המים חוזר פעמיים – בין העפר (קצירה) לרוח (טחינה) ובין הרוח (טחינה) לאש (אפיה). כלומר, יש כאן שתי מדרגות של מים, מים תחתונים (מדע, כדלקמן

אולי לקראת ימות המשיח חוזרים להיות בקיאים בכל אותם דברים שהיום איננו בקיאים בהם

יש כל מיני דינים בהם אנחנו משנים מההלכה היסודית משום שאיננו בקיאים^{כב}, וצריך עיון מה יפסקו בדינים אלו בימות המשיח – אולי לקראת ימות המשיח חוזרים להיות בקיאים בכל אותם דברים שהיום איננו בקיאים בהם^{כג}. [מסופר^{כד} שלמרות הזהירות הרבה ב'שרויה', אצל אדמו"ר הצמח-צדק היו דברים שהכינו בבית והוא הסביר שהוא בקי בכך ולכן אין חשש חימוץ – מזכיר את ה"בקיאים"]. יש מי שמפרש^{כה} שגם רבא שאמר ש"מצוה ללתות" התכוון רק לעצמו, כי הוא יודע כיצד לעשות זאת נכון, אבל הפשט של הסוגיא שהוא מדבר על כולם.

"זרע אדם" ו"זרע בהמה", מי התורה והמים היזדונים

אחרי הקישור המעניין לסוגיא, הסביר זאת הצמח-צדק לפי הביאור הפנימי למושגים שבסוגיא^{כז}:

התענוגיהגשמימאק בלימוד הנגלה הוא בתלמוד הבבלי דווקא (כאשר בעיקר בבבל החכמים 'הרשו לעצמם' לסטות מהדין היבש, לדון על פי הרגשיהגברא ולא על פי החפצא, כעיקר כח התורה שבעל פה, מה שאין כאן בארץ ישראל, בה מסבירים שנהרו מכך כדי לא לתת פתחון פה לנוצרים הראשונים שקראו לעצמם 'יהודים חדשים' וסטו מדין התורה, ואכמ"ל).

כב ראה דוגמה נוספת ברא"ש על אתר. וראה פסחים עד, ב וטושו"ע יו"ד עח. מנחות לב, א תודה "מנעל". ר"ן על ר"ף שבת כ, א ד"ה "מלח". חידושי הרשב"א נדה יט, ב ד"ה "מיתבי".

כג בקי ר"ת ברכה: קדושה יחוד, סדר של מורגשי-מושכלי מוטבע (שער היחוד פ"ל; שערי תשובה ח"א מב, ב; מאמרי אדמה"א דברים ח"ג עמ' תתקכז ואילך), בסוד "פנימיות הלב שליט על המח" (לקו"ת דרושים לר"ה נח, ד), וד"ל.

כד ראה גם רשימות דברים (חיתריק) רשימת הזכרונות פ"ז (עמ' 364).

כה ראה רא"ש על אתר הלכה כו שרבא היה "מחמיר לעצמו".

כו תוכן הביאור של הצמח-צדק – בלי הסיפור שברקע – מופיע בשמו גם בספר רמי הגדות (בחלקו השני – אמרי יאי וגדיא יאי) יז, ב (ור"י מונדשיין הביא את הדברים בהערה על אתר), בתוספת ביאורים ודיוקים חשובים, אליהם נתייחס באופן שוטף (בלי לציין בכל פעם שהם מזכרים

שטעה והאמת היא הפוכה^{טז} – וכאן יש דוגמה מובהקת לכך. בהסבר של הסיפור החטים הם משל לתלמידי חכמים. אפשר לחשוב שתלמידי חכמים הם חלשים ומעודנים יותר, לא כל כך "שרירי" כמו החטים^{יז}, אבל "אין עז' אלא תורה"^{יח} והיא הופכת את תלמידי החכמים לבעלי עוז, "שרירי"^{יט}.

בכל זאת, למרות מסקנת הגמרא שיותר ואפילו מצוה ללתות, הגאונים אמרו – כפי שמובא ברי"ף על אתר^כ – שאנחנו לא בקיאים בלתינתה ולכן אל לנו ללתות גם חטים (והרמב"ם מביא זאת כמנהג ישראל בכל תפוצותיהם – "בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובערי המערב"^{כא}).

טז מצאנו דוגמה לכך גם אצל הרבי מליובאוויטש, שבי"ג אלול תשמ"ט בקש מהרב מנשה קליין ביחידות לקדם 'ספר יחסין' כדי למנוע התבוללות, ולמחרת הורה למזכירות לפנות אליו בדחיפות ולמסור שהרבי חזר בו ואין לעסוק בנושא (מארבעה טעמים שפרט הרבי).

יז ובאמת יש בסוגיא גם סברא הפוכה, שבחטים יש סדקים-חללים ("ציריא") שמאפשרים למים להכנס, לעומת השעורים החלקות – מצד טבעם של תלמידי החכמים הם רכים וחלשים יותר, ורק התורה נותנת להם עוז (רכות ת"ח נובעת משרש-שרשו ברדל"א, אמונה פשוטה שה' הוא הכל ו'כולא [ולכל ראש אני עצמי] קמיה כלא חשיב', ואילו התורה מושכת בו עוז ותעצמות בסוד "חביון עז העצמות" שברדל"א, וד"ל).

יח שה"ש רבה א, כג.

יט **תלמידי חכמים (ברית)**, אי אפשר להיות ת"ח אמיתי מבלי לשמור ולקדש את הברית) **שרירי** עולה יהלום לו, פסוק הכותרת של עשרת הדברות – **וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר** (שמות כ, א).

כ והובא להלכה ברא"ש על אתר הלכה כה (כפי שמוזכר בסיפור). ראה גם מאירי על אתר – וראשונים נוספים – שהביאוהו בשם הגאונים.

כא הרמב"ם מונה את הארצות בסדר של "מזרח שמש עד מבואו" (מלאכי א, יא; תהלים נ, א; שם קיג, ג). שנער וארץ הצבי – בבבל וארץ ישראל – הן כנגד מוחין דאמא ומוחין דאבא, כנודע (ראה בארוכה שערי אורה ד"ה "בכ"ה בכסלו" פנ"ד ואילך, וברובי מקומות בדא"ח. וראה סדרת שיעורים בנושא בבלי וירושלמי החל מכ"ב אלול תש"ע) וספרד וערי המערב הן כנגד ז"א ומלכות ("שכינה במערב"), כך שהסדר כאן הוא צירוף הייזיה (הצירוף של חדש שבט). ראשי התיבות של שנער ארץ הצבי ספרד ערי המערב עולה אמת! יש מעלה דווקא בשנער (העולה כתר), בסוד "גילוי עתיקא באמא" (ראה חז"ק גענה, ב), עיקר גילוי

יש כל מיני הסברים מהי תורה לשמה, אבל כאן יש הגדרה פנימית - "שעוסקים בתורה בביטול כל הרגשה עצמית"

קודם כל, הוא מסביר שחטים ושעורים הם שני סוגי נשמות בעם ישראל. חטים הן "מאכל אדם" ושעורים הן "מאכל בהמה"^{כז}, לכן הן מתאימות לחלוקה הנלמדת מהפסוק "וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה"^{כח} – שמתפרשת בחז"ל^{כט} על חלוקת עם ישראל לתלמידי חכמים ועמי ארצות (ולמטה מכך), ומוסברת בחסידות כחלוקה לנשמות ד-מה (בגימטריא אדם) ונשמות ד-בן (בגימטריא

בהמה), נשמות שהעבודה העיקרית שלהן היא בטול ונשמות שעבודתן העיקרית היא שפלות^ל. נשמות החטה, נשמות ד-מה, שייכות לחכמה עילאה^{לא}, חכמה אותיות כח-מה^{לב}, או לז"א, המדרגה בה מאיר שם מה^{לג} – בסוד "מה שמו ומה שם בנו"^{לד} – והן הנשמות העוסקות בתורה לשמה (חטה בגימטריא כב, כב אתון דאורייתא). יש כל מיני הסברים מהי תורה לשמה^{לה}, אבל כאן יש הגדרה פנימית, הקשורה לביטול המוחלט של נשמות ד-מה – "שעוסקים בתורה בביטול כל הרגשה עצמית"^{לו} (וממילא, מי שעסוק בשאלה האם לימודו הוא בגדר "לשמה" או "לא לשמה", בוחן את עצמו מתוך 'הרגשה עצמית', מוכיח שהוא עדיין רחוק מאד ממדרגה זו). נשמות השעורה (שנדרשת^{לז} כשעור ה'), נשמות ד-בן, שייכות לבינה (ה עילאה)^{לא}, שחמשים השערים שלה הם בסוד שיעורי תורה^{לב}, או למלכות (ה תתאה), מקום הארת שם בן, שמודת-משערת את שיעורי השפע לעולמות התחתונים ב"ע – בסוד "הא [תתאה] בהא [עילאה] תליא"^{לט} – והן נשמות שעוסקות בעיקר בהבלי העולם הזה, וגם העיסוק שלהן בתורה הוא "לא לשמה", מתוך הרגשת עצמן.

המים של הליתיה הם מי החכמות החיצוניות. מים בכלל הם סוד החכמה, בהיותם

^ל כמבואר באריכות בלב לדעת בפסקת הפתיחה של 'פרק בעבודת ה'" וביאורה.

^{לא} ראה ספר הליקוטים ולקו"ת עקב פ"ח.

^{לב} זהו ח"ג כח, א; לד, א; רה, ב; זהו חדר חדש לד, א; הקדמת תקו"ד ד, א. ובכ"מ.

^{לג} ברבוי מקומות. לדוגמה, ע"ח שכי"ד (פרקי הצלם) פ"ב. לד משל ל, ד. וראה זהר ח"ב עט, ב.

^{לה} לכללות הנושא ראה חתן עם הכלה.

^{לו} תורה לשמה אותיות תורה של מה, לימוד תורה בבטול לנתון התורה.

^{לז} זהו ח"ג קפח, ב. ובכ"מ.

^{לח} שנתבאר בשיעור ה' חשון השתא – שטרם נדפס – שהם שייכים לסוד ה"גברא", לעומת ה"חפצא" של התורה עצמה, על דרך היחס של תורה שבכתב ותורה שבעל פה, "מוסר אביך" ו"תורת אמך" (משלי א, ח, ובמדרש משלי עה"פ), ודוק.

^{לט} שבת קלה, ב; ספר הפליאה ד"ה "וראה והבן".

בגרסה זו) בהרצאת הדברים בפנים. וזה לשונו: אמר על דבר הקטרוג שהי למעלה ללמד לבני ישראל חכמות חיצוניות כו' שהמקטרוג סמך עצמו על גמרא מפורשת אבל אשתמיטתי תשובת הנאונים. דהנה בפסחים (דף מ' ע"א) איתא דחמים מותר ללנות ושעורים אסור ללנות. וע"ד העבודה כך הוא דהנה יש ב' מיני נשמות כמ"ש וזרעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה. דהנשמות ששרשן מז"א שנק' אדם שעל הכסא או מחכמה כ"ח מ"ה בנימ' אדם נק' זרע אדם. ואותן ששרשן ממל' נק' זרע בהמה נימ' בן דהשם ב"ן הוא במלכות. וידוע דחטה הוא מאכל אדם ושעורה היא מאכל בהמה. והיינו חטה נימ' כ"ב אתון דאורייתא דמחכמה נפקת כמ"ש בזה"ק ונקרא אדם כנ"ל. וגם ז"א נקרא תושב"כ ונקרא אדם כנ"ל. ולהם מותר ללנות במים היודונים דהיינו לימוד חכמה חיצונית שלהם אינו מקלקל כלום. וזהו חטה מותר ללנות. ושעורה הוא שעור ה' היא בחי' מל' המחלקת השפע לבי"ע בשיעורים ונבולים כנודע והם הנק' זרע בהמה אסור ללנות במים היודונים לימוד חכמ' חיצונית שלהם מקלקל לימוד זה וזהו שעורה אסור ללנות. וא"כ טענת המקטרוג הלא יש בכללות נשי נשמות שנק' זרע אדם דמאכלם הוא חטה כ"ב אתון דאורייתא דמותר ללנות במים היודונים היינו חכמה חיצונית דלהם אינו מקלקל כלום. ואדרבה ע"י שישתמשו חכמה חיצונית לחכמת התורה יעלה את את חכמת התורה לשרשה שבתורה שקודם לתיקון וימצא יתרון לחכמה האלהי' כמ"ש ויתרון האור מן החשך כידוע מזה"ק. וגם אותן הנשמות שנק' זרע בהמה הלא שורש שרשן הכל מחכמה דנשי' עלו במחשבה ולא יתקלקלו ע"י חכמה חיצונית. אבל אשתמיטתי תשובת הנאונים דהאלפסי כתב והאידינא שדרו ממתניבתא דאנן לא בקיאין בליתיה והלכך בין חטה בין שעורה אסור ללנות. והיינו דהאידינא אנן נשמות נמוכים וכולנו נתקלקל ע"י לימוד חכמה חיצונית וכולם אסורים ללמוד.

^{כז} סוטה פ"ב מ"א. ובכ"מ.

^{כח} ירמיה לא, כו.

^{כט} ראה סוטה כב, א (וחולין ה, ב).

החכמות נאמר "חכמות בחוץ תרנה"^{מה}, דווקא כאשר מתחברות שתי החכמות – חכמה עילאה (חכמת התורה, החכמה הפנימית) וחכמה תתאה (חכמת הטבע, החכמה החיצונית) – עולה רנה, יש תיקון ועילוי (והחיבור נעשה דווקא "בחוץ", כשהחכמה הפנימית יורדת להתחבר עם החכמה החיצונית, "ירידה צורך עליה"^{מז}). לתהו יש שרש מעל התיקון, וכאשר הניצוצות יעלו לשרש הגבוה הם יפעלו עילוי גם בחכמת התורה עצמה, "כיתרון האור מן החשך"^{מז} (חז"ל דרשו ש"חשך" מח רומז לגלות יון, "שהחשיכה את עיניהם של ישראל"^{מט}, וחכמת יון היא שרש החכמות החיצוניות עד לדורנו זה)^{כז}. במלים פשוטות, אנחנו אוהבים להביא^{מא} שכתוב^{בב} שלכל התבוננות באלקות צריך להביא שני משלים – משל מחכמת הנפש (פסיכולוגיה) ומשל מחכמת הטבע (מדע). השימוש בחכמות החיצוניות כמשלים טובים גורם הבנה עמוקה יותר של התורה.

[אולי זו הסבה שהרבי למד באוניברסיטה?]
בדיוק. אבל היו אנשים שלכן 'פסלו' את הרבי, בלי להכיר אותו או את התורה שלו, כי מי שמע שגדול בישראל ילמד באוניברסיטה! הרבי לא רק עשה כך בעצמו, אלא גם הורה זאת לאנשים. כאשר הייתי אצל הרבי בפעם הראשונה הייתי

מה משלי א, כ.

מז לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ראה אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רד; שיעורי כ"כ"א חשון תש"פ (והבאים אחריהם).

מז קהלת ב, יג.

מח בראשית א, ב.

מט ב"ר ב, ד.

נ ראה הנרות הללו מאמר "אלוהי הפילוסופיה" (עמ' 121 ואילך).

נא ראה שיעור כ"ד אלול תשע"א; ג' אדר תשע"ב; ועוד. נב וראה דוגמה יסודית למשלים מהנפש ומהעולם בשער היחוד פ"ג ואריכות מופלאה בלקו"ב שם (וכן מצוי במאמרי חסידות רבים).

נטולי-גוון, אבל בעוד ה"מים שלנו", בהם לשים את החטים^מ, הם מי התורה, החכמה דקדושה, "מים קדשים"^{מא}, "אין 'מים' אלא תורה"^{מב}, המים של הלתינה הם החכמה החיצונית, החכמה דקליפה, "המים הזידונים"^{מג}.

למי חותר ללמוד חכמות חיצוניות?

מדינא דגמרא, לתיתה אסורה רק בשעורים,

משום שאותן אי אפשר לשמור מחימוץ – לימוד חכמות חיצוניות עלול לפגוע בנשמות הנמוכות, העוסקות בהבלי העולם. לעומת זאת, את החטים מותר ואפילו מצוה ללתות משום שניתן לשמור אותן מחימוץ – ניתן לשמור שלימוד חכמות חיצוניות לא יזיק לנשמות הגבוהות, לתלמידי החכמים

העוסקים בתורה לשמה, ויש בכך אפילו מצוה, משום שכאשר לומדי התורה יעסקו כדבעי בחכמות החיצוניות, שנפלו בשבירת הכלים מאחורי החכמה והבינה דקדושה^{מד}, הן יעלו אותן לשרשן ויתקנו אותן.

יתר על כן, העילוי שיפעלו אותן נשמות גבוהות נוגע לא רק לתיקון ובירור חכמות החיצוניות, אלא גם לחכמת התורה. על חיבור

מ לישא אותיות שילה (סוד "עד כי יבא שילה", העולה משיח, משה ועוד אחד"בא, "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"), העולה משה ש"זכה לבינה" (ראה ר"ה כא, ב; זהר ח"ב קטו, א), על ידי מי הדעת הטהורים, המים העליונים (ו"אם אין דעת אין בינה"), המים שבין הרוח לאש כנ"ל הערה יא, וד"ל.

מא במדבר ה, יז.

מב ב"ק יז, א; זהר ח"ב ס, א, ובכ"מ.

מג תהלים קכד, ה (הפרק של הרבי החל מ"א ניסן השנה). ורמז: מים קדשים חכמת התורה מים הזידונים חכמה בגוים עולה 1989, יג פעמים 153 (טוב במשולש, שהוא טוב לשמים [חכמת התורה], טוב לבריות [חכמה בגוים] וטוב העושה פירות [ביחודם], בצלאל הכולל את חכמות האומות, המתבטאות במלאכת המשכן והמקדש, בצל חכמת התורה, וד"ל).

מד ראה אוצרות חיים שער הנקודים פ"ח (על בטול אחריים דחו"ב); תניא סופ"ח (על שרש חכמות חיצוניות).

לימוד חכמות חיצוניות עלול לפגוע בנשמות הנמוכות, העוסקות בהבלי העולם

נשמות ד־מה, "זרע אדם", ועבורם ועבור מי שכיוצא בהם והולך בדרךם ("סיעתן") העיסוק בחכמות חיצוניות הוא ממש חלק מעבודת ה' (מצוה ללתות).

לאור זאת, הסביר הצמח־צדק, מדינא דגמרא הכח של שר ההשכלה הרוסי לטעון שהיהודים העוסקים בתורה צריכים להשתלם גם בחכמות חיצוניות – ניתן לשמור שלתינת החטים במים לא תחמיץ אותן, שלימוד החכמות החיצוניות לא 'יקלקל' את הלומדים, ואפילו יפעל תיקון בחכמות החיצוניות ועילוי בתורתם שלהם. יתר על כן, מוסבר¹² שטענת שר ההשכלה נוגעת לכל נשמות ישראל – החסידות, שרואה את נקודת השויון הפנימית של כל היהודים¹³ (כדלקמן), מחדשת שבשרש שרשן כל הנשמות בישראל הן "זרע אדם", "אתם קרויין אדם"¹⁴ (כל הנשמות נמשכו מאצילות, אלא שהנשמות הגבוהות עברו בעולמות ב"ע בדרך מעבר והנשמות הנמוכות התעכבו־התלבשו שם ולכן הן נקראות על שם העולמות הנמוכים יותר¹⁵). איך אפשר להסביר כזה דבר? הרי יש יהודים שעוסקים בהבלי העולם וכו' – נשמות נמוכות שעלולות להנזק מהחכמות החיצוניות! צריך לומר שכאשר נשמה של "זרע בהמה" קשורה ומחוברת לנשמה של "זרע אדם", כשחסידי מחובר לרבי, הנשמה הגבוהה חושפת את נקודת ה"אדם" שיש גם בנשמה הנמוכה – הרבי מגלה את המעלה האמתית של היהודים הפשוטים, של הנשמות הנמוכות כפי שהן בשרש שרשן, ונותן להן כח להתמודד גם עם "המים הזידונים" שהן לא יכלו להתמודד איתן מצד עצמן. זהו בעצם הכח שהרבי נותן לשלוחים, כאשר הוא מגלה בהם את השרש שלהם עצמם, מה שנותן בהם את הכח להתנהג בעצמם כמו נשמות גבוהות

כבר אחרי התואר השני, ושאלתי אותו האם ללמוד לתואר שלישי. הרבי ענה לי שאם אני יכול לעשות את התואר כאשר העיסוק העיקרי שלי הוא בתורה, ורק מעט זמן אעסוק בלימודי החול, אני יכול לעשות אותו – אבל אם הוא יתפוס את עיקר הזמן אז לא. מתוך חשש שמא לא אצליח לעמוד בתנאי זה לא נצלתי הזדמנות זו וויתרתי על התואר השלישי (כפי שהיה ברור ממענה הרבי שאין זה עיקר עניני). בכל אופן הרבי כלל וכלל לא שולל לגמרי לימודי "חכמה בגוים תאמין".

איפה מוצאים חלוקה כזו – מהקצה אל הקצה, מאיסור דרך היתר ועד לסוג של מצוה – ביחס לחכמות חיצוניות? בעצם, הדברים מפורשים בספר התניא¹⁶. אדמו"ר הזקן מסביר בחריפות על טומאת חכמות חיצוניות, שמטמאות את הנפש יותר מכל התאוות, משום שהן מטמאות גם את השכל ולא רק את מדות הלב. ובכל זאת, הוא נותן שני היתרים לעסוק בהן. הראשון הוא למי שעוסק בחכמות החיצוניות כקדודם לחתוך בו, כדי להתפרנס ברווח – שיוכל לעבוד את ה' בנחת,

לעסוק בתורה, לחנך כראוי את בני ביתו ולתת הרבה צדקה. השני, שהוא העיקר לעניננו, הוא למי שיודע להשתמש בחכמות הללו לעבודת ה', כמו "הרמב"ם והרמב"ן וסיעתן". הוא לא אומר בפירוש שהסבה לכך היא שהם נשמות גבוהות, אבל ברור שהרמב"ם והרמב"ן הם נשמות גבוהות¹⁷, תלמידי חכמים מהסוג של

אדמו"ר הזקן
מסביר בחריפות
על טומאת
חכמות חיצוניות,
שמטמאות את
הנפש יותר מכל
התאוות, משום
שהן מטמאות גם
את השכל ולא רק
את מדות הלב

נה בסוד "ונקה" לשבים" (שבועות לט, א) - אל תקרי "לשבים" אלא "לשויים" (ראה אור לג' אלול ע"ג פ"ב; ט"ז אלול ע"ג פ"א (וכמ"פ במהלך השנה).

נו יבמות סא, א.

נד ראה מאמר "ביום השמיני" תשל"ד.

נג תניא פ"ח.

נד ראה שער הגלגולים הקדמה לו.

כאן התופעה הזו מתוארת רק כגריעותא, אבל בעצם יש כאן גם עליה. בדורות הקודמים היה קיטוב מוחלט בעם ישראל בין תלמידי חכמים לעמי הארצות, בין "זרע אדם" ל"זרע בהמה", אבל כל מגמת החסידות היא לבטל את הקיטוב הנוראי – הבעל שם טוב בא לגלות את מעלת היהודים הפשוטים ולעורר את תלמידי החכמים להתקרב אליהם בתחושת אחריות

עליהם וגם ללמוד ממעלותיהם¹¹. המגמה של החסידות היא לעשות את כל היהודים "שוין בקומתן", שכל שני יהודים יעמדו שווה בשווה, כפתגם הידוע¹² של היהודי הקדוש ששני יהודים שעומדים בשווה הם שם ה' (אותו נוהגים לכתוב שני יודין¹³), אבל אם יהודי אחד מתנשא על יהודי אחר זהו סוף פסוק (נקודה מעל נקודה, כמו יוד־יהודי מעל יוד־יהודי).

במושגים של חטים ושעורים, מאכל אדם ומאכל בהמה: במנחה של שבת אומרים "צדקתך

בחקירה אלוּקית (חיי מוהר"ן תז) – שעלולים להנזק מכך, וכל שכן מלימוד חכמות חיצוניות (אלא שרבי נחמן עצמו, בהיותו נשמה מ'זרע אדם', כן למד את המו"נ, כידוע, וגם התעניין בחכמות חיצוניות תוך כדי קירוב 'משכילים' הרחוקים מתורה ומצוות).

סה ראה סה"מ תש"ט עמ' 141.

סו נפלאות היהודי (ורשה תר"צ) עמ' פה.

סז " הוא קיצור של שילוב השמות הוי' (י בראש) ואדנות (י בסוף) – יאהדונהי – והוא־הוא סוד מים עליונים (חכמה עילאה, י בראש) ומים תחתונים (חכמה תתאה, י בסוף), יחוד שתי החכמות המדובר בפנים, כחתן וכלה ה"שנין בקומתן". גם במלה יהודי יש י בראש וי בסוף ובאמצע הוד (בשילוב שני השמות האותיות שבאמצע הן אותיות הוד נאה, העולה אלהים), בו סוד הגיור כהלכה, כאמור על היהודי הקדוש – בעל המימרא כאן – שנקרא כך משום שבכל יום התעלה כמו מאינו־יהודי ליהודי, היינו שבכל יום התגייר מחדש, וכמותו צריך לנהוג כל יהודי (לקום בבקר, לומר "מודה אני" – בהוד – ומיד לקפוץ מהמטה ולברך "שלא עשני גוי", בשמחה ובריקוד כרבי לוי יצחק מברדיטשוב, וממילא להתגייר מחדש בכל בקר, מתוך בקורת עצמית אמיתית).

**בדורות הקודמים
היה קיטוב מוחלט
בעם ישראל בין
תלמידי חכמים
לעמי הארצות, בין
"זרע אדם" ל"זרע
בהמה", אבל כל
מגמת החסידות
היא לבטל את
הקיטוב הנוראי**

– "שלוחו של אדם כמותו"¹⁴ ממש¹⁵ – נשמות כלליות שפועלות על יהודים אחרים בכל מקום, גם במקומות של הסתר וריחוק שבעלי נשמות נמוכות היו חוששים להכנס אליהם.

ערבוב הנשמות

לשר ההשכלה יש, אם כן, טענה חזקה במעלת לימוד לימודי החול גם במוסדות התורניים. מהי התשובה?

הגאונים אמרו שבדורות המאוחרים אנחנו לא בקיאים בלתינה ולכן אי אפשר לסמוך על דינא דגמרא. בדורות הקודמים היתה הבדלה ברורה בין נשמות שהן "זרע אדם" ונשמות שהן "זרע בהמה", ואז ניתן היה ללתות במים את הנשמות הגבוהות (ואפילו לסמוך עליהן בנוגע לשמירה על הנשמות הנמוכות שקשורות אליהן, כנ"ל), אבל בדורות האחרונים יש 'ערבוביה' בנשמות, החלוקה של הנשמות היא לא 'בדידה' (discrete) אלא 'רציפה' (continuous), ואותו אדם עצמו יכול להיות לעתים "זרע אדם" ולעתים "זרע בהמה"¹⁶ – לעתים בגדלות מוחין ולעתים בקטנות מוחין, כאשר "שבע יפול צדיק וקם"¹⁷ (כפי שמסופר על גדולי הצדיקים, החל מהבעל שם טוב עצמו¹⁸), ונתבאר בריבוי מקומות בתורת¹⁹) – וממילא תמיד יש לחשוש שהלימוד של החכמות החיצוניות יזיק לו²⁰.

נח ברכות לד, ב.

נט ראה קו"א לשו"ע או"ח רסג; לקו"ת ויקרא א, ג ובמ"מ שם. ס ראה גם שערי העבודה סוף שער ב; לקו"ב לשער היחוד פ"ג קסה, ג.

סא משלי כד, טז.

סב ראה אור ישראל ח"ג עמ' ריא.

סג לדוגמה, ראה כ"ש (קה"ת) אותיות רמד, הוספות אותיות שמג ושמד.

סד בגרסה שהובאה בהערה כו הניסוח הוא פשוט יותר, "דהאידיא אגן נשמות נמוכים וכולנו נתקלקל ע"י לימוד חכמה חיצונית וכולם אסורים ללמדה". דוגמה לגישה זו יש באזהרתו של רבי נחמן לבני הדורות האחרונים שלא לעסוק

כל רשימותיו, וכפי שהתבטא אדמו"ר הזקן^{טז} שהתורה שבעל פה של החסידות תתגלה אצל נכדו – וגם מעינות תהום רבה של החכמה התחתונה, חכמת המדע, ולכן הגיע הזמן לחבר את שתי החכמות, את המים העליונים עם המים התחתונים^{טז}.

בסיפור מודגש שרצו להכריח את התלמידים היהודים ללמוד את החכמות החיצוניות כפי שהן נלמדות במוסדות הכפריים של הגוים, אבל מה אם היו מציעים שגם את מקצועות החול ילמד רב ירא-שמים, עם זקן וכו'? אנחנו מרבים לדבר על 'שיבת העתיד'^{טז}, בה ראש הישיבה ילמד גם נגלה וחסידות וגם את כל החכמות החיצוניות המקובלות היום כאמת מדעית – הכל על טהרת הקדש, כאשר החכמות החיצוניות משמשות כמשלים-לבושים^{טז} לתורת אמת, מקור השראה לחידושים גדולים בנגלה דאורייתא ובנשמתא דאורייתא גם יחד. מה אם תלמיד חכם יודע ללמד רק תורה, ולא בקי בשאר החכמות? הוא עדיין יכול להיות ראש-ישיבה, אבל לא בישיבת העתיד אלא בישיבת העבר... בכל אופן, לא נראה שבשנת תר"ג זה היה החזון שעמד לפני אדמו"ר הצמח-צדק ורבי יצחק מוולוז'ין – הם היו אומרים שעוד לא הגיע הזמן.

גם חידושים שצריכים לקרות, מהפכות

צדק לעולם^{טח} – פסוק שגם דברנו עליו בשבוע שעבר^{טט} – והפסוק מסיים "אדם ובהמה תושיע הוי"^ל. חז"ל אומרים ש"אלו בני אדם שהם ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה"^{לא} – תלמידי חכמים ("זרע אדם") שלומדים מהיהודים הפשוטים ("זרע בהמה") ונוהגים כמותם – ודווקא אז מתקיים "תושיע הוי".

זו גם המגמה של כל ארבע המהפכות שאנחנו מדברים עליהן^{לב} – לקחת מציאות של קיטוב והפרדה בתוך עם ישראל, שגורמת לכך שהתורה מצומצמת בחוג אחד שנבדל מחוגים אחרים, ולערבב בין התחומים, להפיץ את התורה לעוד מקום (וממילא, נדרשת גם התחשבות וזהירות יתרה מתוך הבנה שיש כעת אנשים נוספים שהתורה מסורה בידיהם, ואולי הם עלולים להכשל ולטעות בדברים שתופסי התורה מימים ימימה שמורים ממנו). בכל אופן, כשזו המגמה, גם תלמידי החכמים, שאולי ראויים לעסוק בחכמות החיצוניות, צריכים להתחשב בהבלי-העולם'ניקעס שלהם הלימוד הזה עלול להזיק.

המבול דקדושה – בחפצא ובגברא

אמרנו שהצמח-צדק השיב דווקא לרבי נחמיה, בעל הנגלה, ולכן מצא את שרש טענת שר ההשכלה בנגלה. אך מה מקור הטענה שלו בפנימיות התורה? הועידה בפורבורג התקיימה בשנת תר"ג. שלש שנים בלבד אחרי "שנת שש מאות" לאלף הששי, בה מתאר הזהר^{לג} 'מבול דקדושה' בו יפתחו ארובות השמים של החכמה העליונה, חכמת התורה – מה שמתבטא אצל הצמח-צדק עצמו, כפי שרואה מי שלומד את

עד אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד עמ' רסו.
עה וזו פנימיות טענת שר ההשכלה – השכלה עולה שכם, מקום החיבור של הפנים והאחור, חכמת התורה והחכמות החיצוניות (וכפי שדובר כמה פעמים שהמקום המתאים לישיבת העתיד הוא בישיבתנו בעיה"ק שכם תובב"א, סמוך לציונו של יוסף הצדיק, הראשון לחבר את שתי החכמות), עד שנזכה ליעוד של "לעבדו שכם אחד" (צפניה ג, ט), כדלקמן בפנים.

עו ברביבו שיעורים. ראה לדוגמה מוצאי ט' באב תשס"ו; ר"ח אדר תשע"ה; כ"ו אייר תשפ"ג.

עז שרש הלבוש-המשלל גבוה מהמתלבש בו, בסוד החיה שבנפש (סוד ראית התחדשות הבריאה בכל יום ובכל רגע תמיד), המקיף הקרוב, שמעל לנר"ג הפנימיים (המוטבע-מורגש-מושכל של הנפש), ה"ל שמעל היצ של הצלם (היחידה שבנפש – המקיף הרחוק, ה"ם של הצלם, היינו גילוי של "מציאותו מעצמותו" של הקב"ה, האמונה הדעת של עצם הנשמה היהודית – תתגלה על ידי משיח צדקנו), וד"ל.

טח תהלים קיט, קמב.
טט שיעור בש"פ נח, כש"ט קנב"א (נדפס בגליון לך לך).

ע תהלים לו, ז.
עא ע"פ חולין ה, ב.
עב החל מכ"ד טבת תשע"ה (ונדפס לאחרונה בספר המהפכה הרביעית).
עג זהר ח"א קיז, א.

להתאים את עצמו לשינויים של ה'יש'. החל משנת ת"ר יש בעולם נביעה של חכמה מלמעלה ומלמטה, זה שינוי במציאות, אבל אז עוד לא הגיע הזמן מצד הנשמות. בפשטות, כאשר רוצים לחולל מהפכה צריך את האנשים המתאימים לכך. היום, בדור של בעלי-תשובה, שרבים מהם למדו חולין בהשגחה פרטית לפני שהגיעו לעסוק בקדושה – והרבי אף עודד אותם להמשיך בכך, מתוך התחשבות בהשגחה הפרטית ובתפקיד המיוחד שלהם, לקרב רחוקים^{א9} – יש כבר אנשים מתאימים למהפכה של חיבור התורה והמדע^{ב9}. גם אם רוצים להפיץ תורה לכל העולם, צריך אנשים מוכשרים שמסוגלים לעשות זאת. כשיש את האנשים המתאימים – סימן שהגיע הזמן גם מצד הנשמות (הן נשמות ישראל, המוכנות להשפיע, והן נשמות אומות העולם, המוכנות לקבל).

ארבעה 'חדרים'

נרחיב עוד בעניין: ידוע^{א9} שאצל אדמו"ר הזקן היו שלשה 'חדרים', שלש כתות. כדי להתקבל ל'חדר ראשון' היה צריך התלמיד להיות בקי בנגלה שבתורה, בש"ס ובפוסקים וכו'; כדי להתקבל ל'חדר שני' נדרשה בקיאות גם בספרי הקבלה, בזהר, בכתבי הרמ"ק ובכתבי האריז"ל; ותלמידי החדר השלישי עסקו גם בחקירה אלקית, במורה נבוכים ובספר העיקרים וכו', על גבי ידיעת הנגלה והנסתר. שלשת החדרים הללו מכוונים, לפי הסדר העולה שלהם, כנגד העולמות עשה (עולם המעשה, אליו מתייחסת תורת הנגלה), יצירה (עולם הצורה הפנימית של המציאות) ובריאה (עולם השכל והחקירה).

הכרחיות, תלויים בכך שיגיע הזמן. כאשר חמי, הרה"ח ר' משה-צבי סגל, הציע לעסוק בהפצת שבע מצוות בני נח הרבי כתב לו שיעוד לא הגיע הזמן^{טח}, ואחרי כמה שנים הרבי עשה מכך מבצע גדול – הגיע הזמן. איך יודעים שהגיע הזמן לשינוי? כשהשינוי תופס במציאות, כשהוא מתקבל. אנחנו מדברים על המהפכה הרביעית כבר עשר שנים – איך יודעים אם הגיע הזמן? אם יש הסכמה מהשמים? אם העניין 'יתפוס'. אם לא – זה לא אומר שזו טעות, אלא שמהו הקדים את זמנו. יש הרבה תופעות שמהו או מישהו מקדים את זמנו, וצריך לחכות עד שהדברים יתחוללו גם במציאות.

יש דברים בהם מתחולל כבר שינוי בחפצא של העולם, בממד ה'יש' שהשינויים בו יותר מוחשיים ובולטים, אבל הוא עוד לא חדר אל הגברא

איך אפשר להסביר שבשנת תר"ג, למרות שכבר חלפו שלש שנים משנת ת"ר, בה לפי הזהר מתחיל ה'מבול' הטוב של חכמת התורה וחכמת המדע, עדיין לא הגיע הזמן? כדי להסביר זאת צריך להזדקק לשני מושגי יסוד בגופא דאורייתא, שאנחנו משתמשים בהם הרבה לאחרונה – חפצא וגברא. יחסית, החפצא הוא ה'יש' של המציאות והגברא הוא ה'איך' שלה^{טז}. אצל האדם, הגוף הוא החפצא, היש הממשי, והנשמה היא הגברא שבו, האין. אפשר לחלק יותר, גם בתוך הנפש, שהחפצא הוא "רוח הבהמה הירדת היא למטה בארץ", הנפש הבהמית הנתפסת והממשית, והגברא הוא "רוח בני האדם העלה היא למעלה"^{טז}, הנפש האלקית, שהיא 'איך', היא בלתי נתפסת. יש דברים בהם מתחולל כבר שינוי בחפצא של העולם, בממד ה'יש' שהשינויים בו יותר מוחשיים ובולטים, אבל הוא עוד לא חדר אל הגברא, אל הממד של ה'איך' שצריך

א פא שיחת פורים תשי"א סי"ז.
ב רמז: חולין ועוד תורה עולה הכל פעמים אחד!
ג התמים ח"ב עמ' נ ואילך.

ע אג"ק ח"ג אגרת ד'תריב.
עט ראה עוד בשיעור הרמב"ם שנדפס לקמן בגליון.
פ קהלת ג, כא.

לי ראיון נחמד – שכדאי שכל אחד כאן יראה – עם ד"ר שמריהו קידר, חוקר בכיר במכון הגיאופיזי ומחבר של מספר ספרים, שזכינו שהוא יהיה גם חלק מפורום 'זהר הרקיע' העוסק בחיבור התורה והמדע. בסיום הדברים שלו הוא מזכיר ביחד את חזון איחוד התורה והמדע ואת המהפכה הרביעית, ומציין שהעיסוק הרחב בדברים הללו הוא חלק מימות המשיח. הוא אומר דבר שאיני זוכר כרגע אם אמרתי פעם⁹, שהמהפכה הרביעית, הפצת התורה לכל באי עולם (הרוצים באמת לדעת ולהתקרב לאמת), היא במיוחד הפצת איחוד התורה והמדע, אבל ברור שזהו דבר נכון.

ענינו לאחרונה על השאלה מה צריך ללמד דבר ראשון את מי שאינם יהודים¹⁰. הסברנו שטוב ללמד אותם את לשון הקדש, עם כל סודות התורה שנמצאים ביסוד של לשון הקדש, היחוד והיפי האלקי שאין בשום שפה אחרת, וגם ללמד אותם את מעשה בראשית (נפלאות הטבע, העולם שלנו שנברא בעשרה מאמרות של בורא עולם יתברך). הדברים האלו טובים למי שמאמין בתנ"ך, לגוים מטקסס, אבל מה מדבר לאנשים פחות מאמינים, לאליטה של האקדמיה והתקשורת וכו'? [באירת הבחירות שהיו השבוע באמריקה: זו השפעה על הרפובליקנים (הימין, השמרנים), אבל צריך להשפיע גם על הדמוקרטים (השמאל, הליברלים)...] אותם צריכים ללמד תורה ומדע. באמת, כל הדברים הללו נכללים ב"מעשה בראשית", שהרמב"ם מסביר¹¹ שהוא העומק של חכמת הטבע. לצערנו רוב החומרים שלנו בנושא עוד לא מופצים, בינתיים יצא רק מעט מזעיר באנגלית ובעברית, בעוונות, אבל זו המשימה היום. כדי לקרב את כל העולם צריכים להפיץ תורה ומדע, להקים את ישיבת־העתיד ולהגיע לכל העולם.

בדורו של משיח, הדור שלנו, צריכים להוסיף עוד 'חדר'¹², עוד כתה. אחרי ההשתלמות בפילוסופיה היהודית – במובן הכי עמוק שלה, היינו העומק של חסידות חב"ד – צריכים 'חדר' בו עוסקים גם במדעים, באופן של "חכמה בגוים תאמין"¹³, תאמין את החכמה החיצונית, תכניס אותה תחת כנפי השכינה, האמונה הטהורה¹⁴. ה'חדר' הזה מכוון כנגד עולם האצילות – 'חדר' מיוחד של נשמות שהן בגדר "זרע אדם", נשמות דאצילות.

דווקא בדור שלנו כל ישראל קרויים "אדם", כדעת רבי מאיר (שהוא בחינת משיח¹⁵) ש"בין כך ובין כך אתם קרויים בנים"¹⁶ – בין אם אתה נראה "זרע אדם", בן, ובין אם אתה נראה "זרע בהמה", עבד, אתה בן. זהו הגילוי של שרש־שרש הנשמות של כולם, על ידי המבט הפנימי של הצדיק, המשיח שבדור, על כל בני הדור, כנ"ל. על כך אמר הרבי באחת משיחותיו האחרונות, כמעין 'צוואה' לכל הדור, כי מעתה על כל אחד לנהוג בעבודת ה' ב'רחבות' וב'התפשטות' של אדמו"ר¹⁷ – ככולם מתגלה שהם נשמות דאצילות, "זרע אדם", שיכולים לעסוק גם בחכמות החיצוניות על טהרת הקדש, לחבר את התורה ואת המדע, בלי שיגרם להם חלילה שום קלקול.

תורה ומדע במהפכה הרביעית

למה רציתי להרחיב בנושא הזה? מאז ההשקה של ספר המהפכה הרביעית, רצינו שכל שבוע יהיה בגליון משהו על המהפכה. שלחו

פד ד"פ חדר עולה "חנך לנער על פי דרכו" (משלי כב, ו) – בימות המשיח (שעלינו כבר לחיות בהם) גם הנערים יגיעו ל'חדר' הרביעי.

פה איכ"ר ב.יג.

פו ראה פרי צדיק וישלח אות א; במדבר אות יח; מאמר לר"ח סיון פ"ב; אשא עיני מאמר "חקירה, קבלה, חסידות" באור ב; שיעור א' חשון תשס"ט; י"ח אייר תשע"ח; י"ג תמוז תש"פ. ועוד.

פז ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג.

פח קידושין לו, א.

פט שיחת הו"ר תשנ"ב.

צ ראה באורך איחוד התורה והמדע פרק 10.

צא מדור מענות ותשובות בגליון נח השנה.

צב הלכות יסודי התורה פ"ד ה"ו.

הַלּוּמֵד עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לְדֹרֶךְ

- ◆ אדמו"ר הצמח-צדק מסר את נפשו כנגד הגזירה על לימודי חול ללומדי התורה.
- ◆ היחס בעולם התורה והחסידות ביחס לדרישות לידע כללי אצל לומדי התורה היה מורכב.
- ◆ התורה נותנת לתלמידי החכמים עוז (שיהיו "שרירי"), המתבטא קודם כל ביכולת לחזור בהם מטעות.
- ◆ חטים ושעורים היינו "זרע אדם" (נשמות ד־מה העוסקות בתורה לשמה) ו"זרע בהמה" (נשמות ד־בן העוסקות בהבלי העולם).
- ◆ יתכן שלקראת ימות המשיח נחזור להיות בקיאים גם במה שהיום איננו בקיאים בו (ולכן לא נוהגים בו כהלכה המקורית).
- ◆ "תורה לשמה" היינו לימוד מתוך בטול, ללא הרגשת עצמו.
- ◆ מי ש'בוחר את עצמו' אם הגיע למדרגת "תורה לשמה" שקוע בהרגשת עצמו ורחוק מ"תורה לשמה".
- ◆ ה"מים שלנו" הם "מים קדושים", מי התורה, ומי הלתייה הם "המים הזידוניים", מי החכמות החיצוניות.
- ◆ החכמות החיצוניות מזיקות לנשמות הנמוכות, את הנשמות הגבוהות ניתן לשמור מנזקן.
- ◆ חיבור החכמות החיצוניות לחכמת התורה – כמשלים טובים – מתקן אותן ופועל עילוי גם בתורה.
- ◆ הרבי למד באוניברסיטה והורה למי ששייך לכך להמשיך בלימודיו גם אחרי שחזר בתשובה.
- ◆ החסידות מחפשת את שויון כל הנשמות וחושפת שכולן בשרש־שרשן נשמות גבוהות.
- ◆ רבי מגלה בחסיד את שרש־שרשו ומאפשר לו לפעול כנשמה גבוהה.
- ◆ בדורות האחרונים יש 'ערבוביה' בנשמות ואותו אדם יכול להיות נשמה גבוהה בזמני גדלות מוחין ונשמה נמוכה בזמני קטנות מוחין.
- ◆ בערבוביה יש גם מעלה – ביטול הקיטוב בעם ישראל (כמגמת השויון של החסידות).
- ◆ גם מי שיכול להשמר מצד עצמו צריך להגביל את עצמו מתוך התחשבות במי שזקוק לזהירות.
- ◆ בשנת ת"ר הגיע הזמן ל'מבול' דקדושה – איחוד התורה והמדע – מצד ה'חפצא' (ה'יש' של המציאות), אך עוד לא הגיע הזמן מצד ה'גברא' (ה'איך' של המציאות).
- ◆ מהפכה דורשת זמן – כשהיא 'תופסת', ויש את האנשים המתאימים לחולל אותה, זהו סימן שהגיע הזמן.
- ◆ בישיבת־העתיד ראש הישיבה ילמד נגלה, חסידות וגם מדעים.
- ◆ בדורנו, דור של תשובה, יש את האנשים המתאימים לאיחוד התורה והמדע.
- ◆ אצל אדמו"ר הזקן היו שלשה 'חדרים' – נגלה, קבלה, חקירה (כנגד עשייה־יצירה־בריאיה) – ובדורו של משיח צדיק להוסיף 'חדר' של "חכמה בגוים תאמין" (כנגד אצילות).
- ◆ בדור הגאולה כל אחד צריך לנהוג ב'רחבות' של אדמו"ר – נשמה גבוהה שיכולה לברר גם את החולין.
- ◆ חזון איחוד התורה והמדע הוא חלק מהמהפכה הרביעית.
- ◆ את הגוים המאמינים מתאים ללמד תנ"ך ועברית אך יש גוים שיימשכו רק לתורה ומדע.
- ◆ כדי לקרב את כל העולם יש להקים את ישיבת־העתיד ולהפיץ את איחוד התורה והמדע.



חשיבות תורנית

קיצור מהלך השיעור

לאחר הפסקה ארוכה זכינו שוב לשיעור ברמב"ם. השיעור 'מפליג' מהדין שנלמד ברמב"ם היומי של שבת זו לדין הכללי של "איסורו חישובו", וממנו להתבוננות על כך ש"תורת חסד" היא הנותנת חשיבות ל'גברא' עליו היא מצוה ומציאות של 'חפצא' למציאות בה היא עוסקת, במצוות ובאיסורים. חציו השני של השיעור דן במציאותו של **גר לפני הגיור**, ומציע משמעות הלכתית שיש ל'**נקודת היהדות הקיימת בו** עוד לפני הגיור (ענין חשוב ל'מהפכה הרביעית', בה הרב חרבה לעסוק בתקופה זו).

התורה נותנת מציאות לעולם

כתב הרמב"ם^א:

בצק שבסדקי העריבה שננע בו שרץ אם בפסח הואיל ואיסורו חשוב חוצץ ולא נטמאת העריבה ואם בשאר ימות השנה אם היה מקפיד עליו העריבה טהורה ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה ונטמאת העריבה.

בכל ימות השנה השאלה אם הבצק טפל לעריבה (וממילא נחשב לחלק ממנה, ולא חוצץ בפני הטומאה) או שהוא נחשב בפני עצמו

(וממילא חוצץ בפני הטומאה) תלויה בדעתו של האדם, אך בפסח חל איסור חמץ על הבצק והאיסור מחשיב אותו כעומד בפני עצמו, גם אם בדעתו של האדם הוא טפל. זו דוגמה לדין "איסורו חישובו" – דבר שמצד עצמו אינו חשוב, אבל דין התורה, באיסור, טומאה או מצוה, הופך אותו לחשוב^ב.

על הפסוק "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל"^ג מבואר בחסידות^ד כי דווקא כאשר ה' משקיף על

נערך ע"י איתיאל גלעד. רמב"ם הל' כלים פ"כ ה"ט. ט' חשון תשפ"ה – כפ"ח (טלפונית).

א הלכות כלים פ"כ ה"ט – השיעור היומי (שלשה פרקים) שבת ט"ו מרחשון תשפ"ה (להבא לקמן ראה גם מדור 'הלכה יומית לעין ברמב"ם' בחוברת דבר מלכות).

ב וראה באורך אנצ'ת ערך "איסורו חישובו".

ג דברים כו, טו.

ד ד"ה "איתא במדרש תילים" תרנ"ג (המאמר אותו נהגים לחזור בבר' מצוה).

ביחס למציאות

החיצונית,
ה"חפצא", שהיא
בבחינת 'יש',
ה"גברא" הוא
בבחינת 'אין'
- הסובייקטיבי
הוא חסר
ממשות ביחס
לאובייקטיבי, ולכן
הוא צריך שמישהו
חיצוני יאשר את
מציאותו ויתן לה
ממשות

אכן, חשיבות זו נוגעת ל"גברא", מי שמצטווה במצוות התורה. ביחס למציאות החיצונית, ה"חפצא", שהיא בבחינת 'יש', ה"גברא" הוא בבחינת 'אין' – הסובייקטיבי הוא חסר ממשות ביחס לאובייקטיבי, ולכן הוא צריך שמישהו חיצוני יאשר את מציאותו ויתן לה ממשות. הדין של "איסורו חישובו" מלמד שהדברים נכונים גם ביחס ל"חפצא" – יש דבר שמצד עצמו אין לו חשיבות, הוא "גארנישט", וכשהתורה מתייחסת אליו היא נותנת לו חשיבות, ובעצם התייחסות זו עצמה הופכת אותה ל"חפצא" במציאות.

"תורת חסד"

בהפשטה, מסביר הרבי¹, הדברים לא אמורים רק במקרים יוצאי הדופן בהם משהו לא נחשב בדעת האדם (ה"גברא"), אך התורה מחשיבה אותו ("חפצא"), אלא ביחס למציאות כולה – "כולא קמיה כלא חשיב"², לנברא אין שום קיום ביחס לבורא, ורק העובדה שהתורה מתייחסת למציאות הופכת אותה ל'יש', ל"חפצא". לכן "ארץ יראה ושקטה", המציאות כולה היתה

התלמיד חייב גם על הוצאת אותו דבר (משום שדעת התלמיד בטלה לגמרי לדעת רבו), על אף שאצל התלמיד מצד עצמו אין לו חשיבות (ונחלקו הראשונים – רש"י ד"ה "דבר שאינו חשוב לכל כו" ו"תוד"ה "אטו מצניע לאו מוציא הוא" – האם דין זה הוא גם לדעת רבנו, וממילא נפסק להלכה, או רק כדעת רבי שמעון בן אלעזר, ולא נפסק להלכה, עיי"ש, ובדרך צחות יש לומר שהמחלוקת היא האם התלמיד 'חסידי' הבטל לחלוטין לדעת רבו או 'מתנגד' שנשאר 'יש ודבר נפרד' ביחס לרבו).

ז וראה גם בשיעור הקודם בגליון זה.
ח לקו"ש חל"ח חג השבועות (וראה שם בפרט פ"ג ואילך).
ט ע"פ זהר ח"א יא. ב.
י תהלים ע, ט.

המציאות "מן השמים", מתוך המבט של "תורה מן השמים"³, עם ישראל נראה דבר חשוב ומתברך בברכה הראויה לו. כלומר, דווקא התורה קובעת את החשיבות של עם ישראל, העוסקים בתורה ומקיימים את מצותיה. יתר על כן, העובדה שהאדם מצטווה על ידי ה', מצווה שמצוותת-מחברת אותו עם עצמות ה', היא-היא הנותנת לו מציאות, כפי שכאשר איש חכם מצווה לאיש פשוט לעשות משהו עבורו הוא 'מוליד' את מציאותו של האיש הפשוט (ואם לא כן האיש הפשוט לא היה נחשב למציאות בעיני החכם וגם בעיניו שלו עצמו).

ה סנהדרין פ"מ מ"א.

ו לוח "היום יום" ח חשון. וזה לשונו:

מצוה לשון צוותא וחבור, והעושה מצוה מתחבר עם העצמות ב"ה, שהוא המצוה את הציווי ההוא. וזהו שכר מצוה מצוה, דוה מה שנתחבר עם עצמות אוא"ס מצוה הציווי, זהו שכרו. ויובן במשל גשמי: איש פשוט ביותר יש לו כטול פנימי אל החכמה ומעלת חכם, כטול דהערדר תפיסת מקום לגמרי. וכן גם בהרגש החכם הרי איש הפשוט אינו נכנס אצלו בנדר אנושי כלל – ואין זה דמבטלו ורוחה אותו, ח"ו, דוהו מדה רעה – ונחשב בעיניו שאין לו קשר של יחס עמו כלל. והיי כאשר החכם יצווה לאיש הפשוט לעשות איזה דבר בשבילו, הנה בציווי זה נולד מציאותו של האיש הפשוט, הן לעצמו שמרגיש מציאותו אשר הוא יכול לקיים מצות החכם ולו ציווה לעשות דבר, והן בעיני החכם נחשב למציאות אשר אליו ידבר ויצווה, ולכך זאת הרי ציווי זה מאחד החכם הרם ונעלה עם האיש הפשוט ביותר. והנמשל מובן. ומובן ג"כ אשר ביחס להג"ל אין הבדל כלל במה יהי הציווי, אם דבר גדול ונעלה או קטן ופשוט.

וראה גם לקו"ש ח"ז עמ' 30 (כנסמן בהערה 38 בשיחה המובאת לקמן הערה ח).
יש בנותן טעם להוסיף דוגמה דומה בהלכה, הקרובה לידון בו פתחנו (בו למרות מחשבת ה'גברא', שמבטלת את הדבר, העובדה שדעת איש חכם ממנו – המשל כאן לה, נותן התורה – מחשיבה אותו): בהלכות שבת ישנו שיעור להוצאה, אך אם אדם החשיב משהו פחות מהשיעור והצניעו הרי הוא חשוב בעיניו והוא מתחייב עליו (שבת פ"ג מ"א (ובפירוש הברטנורא)). החיוב חל עליו בלבד (ואם יחזור בו – יהיה פטור, הדבר יחזור להיות 'אויס מציאות' ככתחלה), אך הגמרא (שבת עח, א) מלמדת שכאשר רב מצניע דבר ואומר לתלמידו לפנות את החדר בו הוא נמצא,

הקיום הוא טוב, וטוב יותר להיות אסור מלהיות 'גארנישט'

ואילו האיסור פועל אותה פעולה בדרך של דחיה (כפי שמסביר רבי לוי יצחק מברדיטשוב¹ שהקביעה של דבר אסור מביישת אותה – והרי בושה נקראת בתורה גם היא "חסד"² – ומתוך בושתו מתבטלת מציאותו החיצונית, ודווקא מתגלה ומשתחרר ניצוץ האלקות שבו, והוא זוכה למציאות אמיתית). "שמאל דוחה וימין מקרבת"³, אך ב"תורת חסד" גם הדחיה וגם הקירוב, גם האיסור וגם המצוה, נכללות ב"ימין מקרבת".

מציאות ימי הספירה

הרבי מקשר את כל הדין הזה לשאלה הידועה בספירת העומר (הנושא המרכזי בדרשות בר-מצוה בימי הספירה...): האם קטן שהגדיל באמצע הספירה יכול להמשיך לספור בברכה? בתחלה אומר הרבי שנראה שמי שהפך לבר-חייב בתוך ימי הספירה לא יכול להמשיך לספור, משום שספירתו הראשונה, שלא נחשבת כמצוה מן התורה⁴, לא יצרה 'מציאות' של ימי הספירה (וממילא לא ניתן לומר 'היום כך וכך ימים לעומר')⁵. אך בהמשך אומר הרבי שמכיון שהמציאות (ה"חפצא") של הימים אינה נקבעת על ידי הספירה שלהם בפועל (על ידי ה"גברא"), אלא על ידי עצם מצות התורה לספור את הימים, הרי שההפך הוא הנכון – ברגע שהתורה

'רופפת' ("יראה") עד שעם ישראל קבל את התורה ב'ו' בסיון, ורק אז קבל העולם מציאות ממשית ("ושקטה")⁶.

הרבי מדגיש שהדברים לא תלויים בכך שהאדם יקיים את דין התורה בפועל, אלא בעצם העובדה שהתורה מתייחסת למשהו – מחייבת או אוסרת אותו – היא נותנת לו מציאות. כלומר, התורה כולה – הן במצותיה הן באיסוריה – היא "תורת חסד"⁷, תורה באמצעותה ה'

ה"חפץ חסד"⁸ הופך את המציאות ל"חפצא". המצוה מחברת את המציאות הנבראת לה', היש האמתי, שמציאותו מעצמותו⁹, והופכת גם את היש הנברא – שאין לו ממשות מצד עצמו – ליש אמתי (כאשר היש הנברא משקף ומגלה את היש האמתי¹⁰).

אמנם "נמנו וגמרו

נח לו לאדם שלא נברא

יותר משנברא"¹¹, אך ה'

בטובו – "אין טוב אלא תורה"¹² – הכריע שטוב לו שנברא משלא נברא, וברא אותו בעולם. הקיום הוא טוב, וטוב יותר להיות אסור מלהיות 'גארנישט'. בחסד הזה של "תורת חסד" יש גם כח לקרב ולהעלות את מציאות היש לקדושה. מצוה מקרבת ומעלה ניצוץ בדרך של קירוב

ברגע שהתורה מצוה לספור את הימים, גם אם הם נספרו על ידי מי שאינו בר-חייב, יש להם מציאות וניתן להמשיך לספור אותם (בברכה)

יח קדושת לוי ריש פרשת שלח.

יט ויקרא כ, יז.

כ סוטה מז, א; סנהדרין קז, ב; זהר ח"ג קעז, ב.

כא הרבי נותן כדוגמה 'חזקה' יותר מקטן שהגדיל – שמחויב בספירה מדרבנן, מדין חינוך – עבד שהשתחרר, שלפני כן לא היה מצווה ואם ספר לא היתה בספירתו מצוה (וראה לקמן ביחס לגר שנתגיר), ומוסיף לאידך שלפי הדעות שהספירה בזמן הזה היא מדרבנן (מנחות סו, א ובתוד"ה "זכר למקדש" – וכן הוא ברא"ש ור"ן סוף פסחים – וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט ס"כ "שכן עיקר") השאלה היא גם על כל ישראל, באם יבנה בית המקדש בתוך ימי הספירה.

כב ראה הערה 27 בשיחה שבמנ"ח (מצוה שו) הנידון הוא ביחס לחייב או פטור, אך בעצם השאלה היא על עצם הספירה – האם יש כאן מציאות ימים שאפשר לספור, או שמכיון שאין מציאות לימים שעברו עד כה אין כאן ספירה.

יא שבת פח, א.

יב משלי לא, כו.

יג מיכה ז, יח.

יד ראה מו"נ ח"א פנ"ז.

טו ביאורי הזהר אדמו"ר האמצעי פרשת בשלח ד"ה "עוד י"ל" (מג, ג); סה"מ תרס"א עמ' קצא ואילך; המשך תער"ב ח"ב עמ' א'קמדי"ה.

טז עירובין יג, ב.

יז אבות פ"ו מ"ג.

מסוימת, כפי שנסביר:

לצד הדגש על המציאות שהתורה נותנת ל"חפצא" דווקא, עדיין נשארת כאן משמעות ל"גברא" – הימים ראויים לספירה ממצות התורה, אך זו צריכה להיות ספירה של אותו סופר (הקטן שהגדיל, העבד שהשתחרר או אפילו הגר שנתגייר). כפי שהוסבר, העובדה שהתורה מטילה על האדם ציווי הופכת אותו לבעל חשיבות-מציאות. תביעת התורה מהאדם לבחור בטוב, בבחירתו החפשית, מגלה שהבחירה הזו היא הביטוי ל"צלם אלהים"^{כח} שבאדם^{כט} – היא הנותנת לאדם מציאות כמציאותו של ה', כביכול.

ככלל, מצוות התורה הן לאדם גדול, בר־דעת, שהרי הבחירה נעשית בכח הדעת^ל – זהו ה"גברא" של התורה. אך

ברור שיש רמות של דעת – רואים בחוש גם אצל הקטן, שאינו בר־דעת, יש ממד מסוים של בחירה המתבטא במצוות בהן הוא מחויב מדין חינוך^{לא} (ולכן יום הבר־מצוה הוא "גמר ועיקר כניסת נפש הקדושה"^{לב}, אך היא מתחילה להכנס כבר מהלידה, ונכנסת יותר ויותר ככל שדעתו מתפתחת^{לג}). בנוגע לשאלה האם לבני־נח, שאין

כח בראשית א, כז.

כט ראה דרך חיים לאדמו"ר האמצעי פי"ב.

ל ראה הנפש פ"ז תחת הכותרת "כח הבחירה".

לא הן בצד המצוה והן בצד האיסור – שני צדדי הבחירה החפשית – כנ"ל בפנים (ודוגמה לכך שקטן שהזיק, אף שהוא פטור מצד הדין, גם כאשר יגדיל – משום שאינו "גברא" בר־חיובא – אך הנזק הוא ממשי מצד ה"חפצא", ומתייחס אליו כמזיק, לכן ראוי לו לעשות תשובה כשיגדיל על שהזיק ואף לשלם למרות שאינו חייב – ראה רמ"א או"ח שמג ומשנ"ב שם).

לכ שו"ע אדה"ז או"ח ד, ב (מהדו"ב).

לג וראה גם שיעור ג' אדר תשע"ח ובמיוחד בשיעור ט' ניסן (נדפס בגליון אחרי־מות) תשפ"ד.

מצוה לספור את הימים, גם אם הם נספרו על ידי מי שאינו בר־חיובא, יש להם מציאות וניתן להמשיך לספור אותם (בברכה).

הרבי מסתפק לגבי דינו של גר שנתגייר בתוך ימי הספירה, אך ספר גם בגויותו^{לד}: ספק אחד הוא מכיון ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"^{לד}, הרי מציאות הימים שלפני זה היא כמו ספירה של אדם אחר (אף אם מציאות הימים מצד עצמה יכולה היתה להחשב כמציאות של ספירה). ספק נוסף הוא שגם אם מצוות הגר לפני שנתגייר נחשבות על שמו, כפי הדעה שאם נולדו לגר ילדים בגויותו הוא נחשב גם לאחר שנתגייר כמי שקיים מצות פריה ורביה^{לה}, יתכן שהדברים אמורים רק במה שיש לו מציאות תורנית גם אצל גוי (שהרי זרעו מיוחס אחריו והוא

מקיים בו מצות "שבת"^{לו}), אך ספירת הימים שלפני הגיור, כאשר בפשטות אין לו שום שייכות למצות הספירה, לא תצטרף למציאות החדשה של הגר.

הדרגות של דעת

הרבי משאיר זאת בצ"ע, אך אנו נצדד – באוירת המהפכה הרביעית^{לז} (שעניינה להפיץ את תורתנו הקדושה לכל באי עולם, והיא רואה בכל מי שנמשך לאור האמת גר פוטנציאלי) – שגם גר שנתגייר בימי הספירה יכול להמשיך לספור משום שגם קודם שנתגייר היתה לו חשיבות

כג ראה הערה 36 בשיחה ובשוה"ג להערה זו.

כד יבמות כב, א.

כה שם סב, א (וראה תוד"ה "רבי יוחנן" שם בטעם הדבר).

כו בכורות מז, א.

כז כמדובר החל מ"ד טבת תשע"ה (ונדפס לאחרונה בספר המהפכה הרביעית).

התורה נתנה לגוי את הבחירה האפשרות להתגייר, וברגע שהוא מקבל את ההחלטה לעשות זאת (בעודו בגויותו, כפשוטו) מתגלה שהוא "גברא" ובעל־בחירה גם במה שנוגע ליהדות

ימול"ל^ח – מי שהוא מהול יכול למול – ו"כלל הגוים ערלים"^{לט} (גם גוי שנימול נקרא ערל^מ). בהקשר הזה, אחרי שהוא דן בעצם הדין (ובשאלה האם בגוי שמל את עצמו נדרשת שוב הטפת דם), אומר המנחת חינוך^{נא} "ונראה פשוט, דגר שבא להתגייר אינו רשאי למול בעצמו, כי אכתי גוי הוא כל זמן שלא טבל"^{מב}.

אמנם, יש שהקשומג^ג על דבריו מכך שמצינו דוגמאות מפורשות של גרים שמלו את עצמם – אברהם אבינו^{מד}, יתרו^{מה}, אנטוניוס^{מו} וקטיעא בר שלום^{מז} – ולכן הם כתבו^{מח} שכיון שלאחר

לח בראשית יז, ג.
לט ירמיה ט, כה.

מ נדרים פ"ג מי"א (הובא בע"ז שם).

מא מנ"ח מצוה ב אית יד (וכן הוא במאירי ליבמות מה, ב). מב ועיי"ש בהמשך דבריו מה הדין אם הקדים את טבילתו למילתו (שלא כסדר הראוי, אך יש שיטה שהדבר מועיל), האם מותר לו למול עצמו לכתחילה או עכ"פ אם תועיל המילה בדיעבד ואין צריך להטיף דם, והאם במקרה כזה ראוי לכרך אחרי המילה (כמו בטבילה).

מג אבני צדק יו"ד סי' ק; שארץ יעקב יו"ד סי' יח; הגהות פורת יוסף בעבודה זרה דלקמן הערה מז; דברי סופרים סי' קכג.

מד בראשית יז, כו ובאבן עזרא ורמב"ן שם. ובחידושי מהרי"ל דיסקין סוף פרשת לך לך כתב שמכיון שאברהם נצטווה על המילה היה בכלל המולים ובכך הוא שונה משאר הגרים (וסברתו שבכך שה' צוה לו הוא נחשב מהמולים – ומה גם שלא היו מולים אחרים לפניו – אך אין בכך תירוץ על הגרים האחרים, ולכן יתייחסו דבריו לקמן בפנים).

מה סנהדרין צד, א (ובמהרש"א שם הביא שהיה מבני קטורה נצטווה על המילה, שהרי בא ממדין – ולכאורה כבר היה נימול, ולכן הסביר שהכוונה בגמרא שם שהוא הוסיף פריעה על המילה – ויש אומרים שהם כשרים אף למול את ישראל, ואכמ"ל).

מו ירושלמי מגילה פ"א הי"א (בפולגתא).

מז ע"ז י, ב (שם כתיב קטיעה בר שלום, אך בכ"ד נקטו קטיעא, ככעין יעקב על אתר, בנדרים נ, ב בגרסת ילקוט שמעוני ובכ"ד בראשונים ובאחרונים). ורמז יפהפה בשמות ארבעת הגרים: שני הגרים בתורה – אברהם (שקבל את שמו עם ציווי המילה) יתרו – עולים 864 ("עבדו את הוי' בשמחה", ד"פ יראה, שמחה במילוי וכו'). שני הגרים בחז"ל – אנטוניוס קטיעא – עולים 432 (בן פרצי, ב"פ יראה), בדיוק החצי, היינו שיש כאן יחס של "שלם וחצי". ביחד עולים כולם 1296 – לו ברבוע, ו פעמים ו פעמים (כנגד ארבעת הגרים), מספרים השייכים במובהק למדת היסוד הברית, המדה הששית במדות הלב.

מח שארית יעקב שם; הגהות פורת יוסף שם; בית יצחק או"ח סי' יג אות יא. ועיין רשב"א יבמות עו, א.

בהם נפש אלקית כבישראל, יש בחירה חפשית, מוסבר^{לד} שברגע שהתורה הטילה עליהם שבע מצוות – היא נתנה להם בחירה בנוגע למצוות הללו (ועשתה אותם "גברא" בנוגע למה שהם מחויבים בו).

לאור זאת, נאמר שכך גם ביחס לגר שנתגייר – התורה נתנה לגוי את הבחירה האפשרות להתגייר, וברגע שהוא מקבל את ההחלטה לעשות זאת (בעודו בגויותו, כפשוט) מתגלה שהוא "גברא" ובעל-בחירה גם במה שנוגע ליהדות. כלומר, כשם שהקטן היה גדול-בכח עוד

קודם לכן, ויש לכך חשיבות שנותנת לו מציאות תורנית, כך גם הגר הוא יהודי-בכח עוד קודם שנתגייר (כידוע^{לה} בדיוק הלשון "גר שנתגייר" ולא "גוי שנתגייר"), והדבר נותן לו מציאות תורנית (ואולי ביתר שאת, כי הדבר תלוי בבחירתו שלו, בעוד שהקטן גדל ללא בחירה). כאילו נאמר ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" היינו מרגע ההחלטה שלו להתגייר, וכאשר הוא מתגייר בפועל הוא כ"קטן שהגדיל".

גר שחל את עצמו

את אותו עקרון נראה ביחס לסוגיה נוספת, הנוגעת לברית מילה^{לו}:

גוי פסול למול^{לז}, שהרי הדין הוא "המול

לד אג"ק ח"ט אגרת ה'תתעא.

לה תשובות מהר"ם מרוטנבורג בשם ר"י החסיד (הובא בספר תשובות בעלי התוס' מת"י (ניוירוק תשי"ד עמ' רפו, סי"ט)); מדבר קדמות (הרב חיד"א) מערכת ג אות ג; יושר לבב (מבעל משנת חסידים) בית ראשון חדר רביעי פ"ג.

לו פרק זה נאמר כמה ימים קודם – לרגל ברית המילה של הנין מנחם מענדל ש"י שיפמן.

לז ע"ז כז, א.

כאילו נאמר

ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" היינו מרגע ההחלטה שלו להתגייר, וכאשר הוא מתגייר בפועל הוא כ"קטן שהגדיל"

תכלית המהפכה

הרביעית היא
להאיר אור לכל
באי עולם כדי
לקרבם לדרך ה',
אך אין בה נסיון
לשכנע אף אחד
להתגייר - רק מי
ששייך לכך באמת
מצד עצמו, מאז
ומעולם, ימשך
לאור ולאמת של
התורה ויתגייר גיור
כהלכה

אחר: אברהם אבינו הוא אביהם של כל הגרים³³ וכאשר הגר בא להתגייר שורה עליו רוחו של אברהם אבינו - כשם שה' אמר לאברהם שעליו למול (ואדמו"ד הצמח-צדק באר שהדבר נבע מכך שהוא הרגיש שהוא ערל ועליו למול³⁴), כשם שמרגיש כל גר שבא להתגייר, ובכך הפך אותו למצווה שהוא בגדר מהול³⁵, כך שהגר בוחר למול כדי להתגייר הוא נחשב מצווה ומהול, ומותר לו לכתחילה למול את עצמו!

תורף הענין נוגע מאד לשאלה הצצה בנוגע לגיור כאשר מדברים על המהפכה הרביעית

— האם אנחנו מעודדים גיור? האם זו הדרך של עם ישראל? התשובה היא שבגיור מתגלה למפרע שמדובר ב"גר שנתגייר", במי שהיה שייך לעם ישראל בפנימיות מאז ומעולם. נקודה זו תלויה בגר עצמו, ולא במי שמלמד אותו תורה, שיכול רק להאיר לו ובכך לעזור לו למצוא את נקודת-היהדות שקיימת בתוכו. תכלית המהפכה הרביעית היא להאיר אור לכל באי עולם כדי לקרבם לדרך ה', אך אין בה נסיון לשכנע אף אחד להתגייר — רק מי ששייך לכך באמת מצד עצמו, מאז ומעולם, ימשך לאור ולאמת של התורה ויתגייר גיור כהלכה.

גג ע"פ ירושלמי ביכורים פ"א ה"ד; רמב"ם הלכות ביכורים פ"ד ה"ג.
נד ראה לוח "היום יום" ט' חשוון.
נה כנ"ל הערה מד.

שהגר ימול הוא בכלל מהול הוא כשר למול את עצמו³⁶. הסברא כאן — שאיננה מתיישבת לגמרי — היא תלית דין ההוה בעתיד, להחשיב את הגר כיהודי משום שהוא עתיד להיות יהודי (אף שאין כאן "מילתו וגירותו באים כאחד"³⁷, שהרי עליו עוד לטבול). אך לפי האמור לעיל, שכאשר התורה מאפשרת לגר לבחור להתגייר מתגלה בו גם נקודת יהדות מסוימת, נאמר שאין כאן רק הכרעה על פי העתיד — אלא שכבר ברגע הבחירה של הגר למול הוא נעשה 'מהול' ("במקום מחשבתו ורצונו של אדם³⁸ שם הוא נמצא ממש"³⁹), וברגע שה"גר [עוד לפני] שנתגייר" רוצה למול הוא כבר 'שם'). בסגנון

מט לכל תוכן פסקה זו ראה בשולי המנחה על אתר - ד"ה "דגר שבא להתגייר אינו רשאי למול בעצמו" - ומשם נלקחו רוב ההפניות כאן. שם (הערה 204) משמע בדעת האחרונים שכותבים כך שזהו דין דיעבד, "משום שעל כל פנים נעשתה מילתו כדון", אך ראוי 'לדון לכף זכות' ולומר לגבי גריי-הצדק החשובים הללו - מאברהם אבינו, אבי כל הגרים, ועד קטיעא בר שלום, שהציל את ישראל ויצאה בת קול שהוא מזומן לחיי העולם הבא - שמילתם היתה לכתחילה, וכך נקטנו בפנים.

נ כפי שכתב המנ"ח ביחס למי שטבל ואחר כך מל, שבמילה עצמה הוא הופך ליהודי (לפי השיטה המובאת ביו"ד רסח, א).

גא מסתמא אדם כאן כולל לכל הפחות גם אינו-יהודי שרוצה לחוש להיות יהודי, גם אם לא נאמר שהוא כולל את כל בעלי-המחשבה, כל בני האדם, בכלל.
גב ראה גם כש"ט (קה"ת) אותיות נ, רח, רל, ערה, רפג.







המדור מוקדש לזכות התאמות
שטענא'שרה ושיינא ליבה ש' הלר - כ"ח תשרי.
שתגדלנה להיות חסידות יר"ש ולמדניות

הסיפור החסידי יסוד העבודה | תורה לשמה

רבי אברהם וינברג מסלונים (נפטר בי"א מרחשוון תרמ"ד), המכונה ה"יסוד העבודה" על שם ספרו, היה מייסדה של חסידות סלונים. נולד בשנת תקס"ד לרב יצחק מתתיהו, שהיה מקורב לרבי אשר הראשון מסטולין. בצעירותו התקרב לרבי נח מלכוביץ' ולאחר מכן לממשיך דרכו רבי משה מקוברין. לאחר פטירת רבי משה הנהיג עדה בסלונים. כתב חיבורים רבים, וספרו החשוב "יסוד העבודה" נמנה בין ספרי החסידות הבוודים שלא נכתבו על סדר פרשיות התורה, אלא כמשנה סדורה המבארת את עיקרי תורת החסידות. כקודמיו בשושלת לכוביץ' קוברין-סלונים, גם הוא נודע בזיקתו המיוחדת לארץ ישראל ויישובה, ועמד בנשיאות כולל רייסיין התומך בישוב היהודי בארץ הקדש. כמו כן עודד רבים מחסידיו לעלות לארץ ישראל. רבי אברהם אף שלח שלשה מנכדיו הצעירים לעלות לארץ בעודם בני 13 שנים בלבד. כאשר התפלאו מקורביו על צעדו זה אמר כי "תבוא תקופה של הסתר נורא... וברצונו שתתקיים פינה של חברתנו בא"י כדי שיהיה סביב מי להתלכד". לימים התברר, כי בצעד זה אכן הבטיח את המשך מורשתו – מתוך אותו גרעין שבה וצמחה לאחר השואה חסידות סלונים.

לנגדו מרן יסוה"ע, אמר לו רבי בערל: טוב שפגשתי אתכם, כי מחשבותי מטרידים אותי מאוד. הנה דיין פלוני הקשה קושיא חמורה, ועכשיו עלה ברעיוני ב"ה תירוץ נפלא על זה, ואיני יודע לשית עצה בנפשי מה לעשות — האם לילך לביתו לומר לו את התירוץ, שידע שגם אצל החסידים ישנם לומדים, או שלא אלך כי זהו רק מעצת היצר החפץ להכשילני בניאות? ואמר לו היסוה"ע שימשיך לביתו ולא יאמר התירוץ. והודה לו רבי בערל, שהרגיש כי כן הוא האמת.

מרן היסוד העבודה אמר לרבי יהודה ליב (אביו של רמ"ח מסלונים), שיחזור על מסכתא עד שיהיה בקיא בה בעל פה, בכדי שיוכל לקיים ז'בלכתך בדרך. ואם חושש הוא שמא יש בלימוד כזה משום שלא לשמה — ישוב אחר כך על כך בתשובה, אולם בינתיים ירוויח שתהיה לו מסכתא ביד...

כשיצא הספר "נפש החיים" מרבי חיים מוואלוז'ין בענין תורה לשמה, אמר הסבא קדישא: מה אעשה, שבאיזה ספר מחז"ל שאני פותח, נמרא או זוהר או מדרש, אינו נראה לי כן? וחיבר את הספה"ק "יסוד העבודה". ואמר — איך האב צובראבן מיינע אלע ביינער אויף דעם [שבברתי את כל העצמות שלי על זה — דהיינו על כך שלא יהיה לו בזה ענין ניצוח אלא לשם שמים בלבד].

רבי בערל אביגילים היה למדן גדול ודיין בעיר סלאנים, ונסע למרן הס"ק מלעכווימש.

פעם נתקשה אחד מחבריו הדיינים בקושיא עצומה באיזה ענין, וכשחזר רבי בערל לביתו נפל ברעיונו תירוץ נפלא על קושיית הדיין. בעודו הולך בא

חלוקת שהיא לשם שמים

ממוצע בין ה'לשמה' האמיתי, שהוא דבקות בה', וה'לא לשמה' הגמור (כרצון להקרא רבי) שהוא מג' קליפות הטמאות. היחוד הרצוי בין ידיעה לדבקות, (תורה), הוא ההבנה כי הידיעה עצמה היא הכלי לדבקות בה'. ביחוד זה מתאחדים ה'אורות דתהו' החסידיים ב'כלים דתיקון' המתנגדיים (יתכן, כי זהו פשר ההבדל בין דברי הצדיק לרבי בערל אודות התירוץ שאין לאומרו, ובין דבריו לרבי יהודה לייב אודות לימוד המסכת: התנצחות היא טומאה ממש, והצדיק שבר עצמותו שלא ישל בה. אך רצון לדעת הוא סכנה שניתן להתמודד עמה – כשהופכים אותו לקדושה).

אמרתך אשר ליראתך

פעם פנה ל'יסוד העבודה' אברך אחר, וביקש ממנו ברכה שיהיה תלמיד חכם גדול. השיב לו הצדיק כי דוד המלך ביקש: "הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך". התורה, אמרת ה', היא לפי היראה. אם כך, הכל מתחיל מיראה טהורה – מה להלן באימה (במח) ויראה (בלב) ורתת (באברים הפנימיים) וזיע (בגוף), אף כאן כך. היראה היא עיקר תיקון הלב, שבו תלוי לימוד התורה (כך נרמז באות ל', שמשמעה כמובן לימוד – שכן למ"ד היינו לבך מלא דעת, וכן לב מבין דעת). זהו סוד "לבי ראה הרבה חכמה". יש כאן רמז ליראה, אותיות ראייה. יראה-ראיה כזו, היא יראה בה רואים לנגד עינינו את ה', כ'בעל השמועה' העומד נגד עינינו, ומתמלאים ביראת בושת ויראת הרוממות.

ידיעה בחמישה שלבים

על הצמד הבסיסי של ידיעה ודבקות, אם כך, נוספה גם היראה. אך האם זהו כל שנדרש מתלמיד חכם? הלא ישנו גם צורך להעמיק בתורה ולעיין בה! והנה, את המילה ידיעה עצמה, ניתן לקרוא כראשי תיבות: יראה, דבקות, ידיעה, עיון, העמקה. כך נוצר תהליך שלם: מתוך היראה הטהורה של לאסתכל ביקרא

עניין לימוד התורה לשמה, היה מרכזי מאוד בתורתו של היסוד העבודה זי"ע. פעם אמר על הפסוק "ותופשי התורה לא ידעוני" כי מדובר בלומדים את התורה על מנת לתפוס ולדעת אותה, ולאנוס אותה להיות כלי שרת בידם. כאשר חסרה הכוונה האמתית בלימוד, שהיא הדבקות בה' יתברך, הרי שהתורה היא ב'תפיסה' וכלא – המונע ממנה למלא את יעודה האמיתי. כאן מונח עיקר המחלוקת הגדולה בינו לבין בעל נפש החיים זי"ע: האם פירוש המלה 'לשמה' היינו לשם ידיעת התורה, כנפש החיים, או לשם הדבקות בה', גותן התורה, כדעת יסוד העבודה (בראיה כזו, התורה היא כממוצע-המחבר את ישראל לקודשא בריך הוא). המחלוקת הזו היתה עקרונית כל כך, שחסידי סלונים מספרים כי במהדורה הראשונה (או בכתב היד) של 'יסוד העבודה', הופיע פעמים רבות המשפט: "ודלא כנפש החיים".

אין זאת שהרבי מסלונים זלזל חלילה בידיעת התורה – כפי שמראה הוראתו, ללמוד על פה מסכת "ולחזור בתשובה אחר כך"... אך מהו באמת היחס בין שתי הכוונות?

נפתח ברמז: **ידיעה** ועוד **דבקות** עולה יחד **תורה!** הדבר מראה כי במדה מסוימת אלו ואלו דברי אלוקים חיים: הרי ישנה מצות ידיעת התורה, כמבואר באריכות בהלכות תלמוד תורה לאדה"ז, שלשם כך יסד הרבי את מבצע לימוד הרמב"ם. אך במצווה זו גופא, הלומד על מנת שידע הכל ויקרא רבי (או אפילו ל'אין כבוד אלא תורה'), זוהי מחשבת חוץ הפוסלת את ה'לשמה' של קיום מצות ידיעת התורה. כך תורתו נותרת למטה, עד שישוב בתשובה כמבואר בתניא.

עולה מכאן, כי ידיעת התורה כשלעצמה, ללא כוונה זרה, היא בגדר קליפת נגה (ובסוד הפסוק "ארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום"), כאשר מתוך ידיעת התורה בא לדבקות בה', והיינו שמתוך שלא לשמה האמיתי – אף על פי שהיא מצות ה' – בא לשמה):

אחד הנולד משניהם. הלומד תורה הוא כאמא, השומרת בבטנה את הוולד – ידיעת התורה הנולדת מתוך התאחדות הלומד עם ה' יתברך. בתניא מבואר, כי בתורה ישנו איחוד עם ה' באופן שאין כדוגמתו – היות והאדם תופס את חכמת ה' במוחו וגם נתפס בה – כשהוא שרוי בתוכה לחלוטין. על פי דברינו כאן, בכוונת האדם יש להקדים את הרצון להיתפס (בבחינת רצוא) לרצון לתפוס (בבחינת שוב). אכן, ה'שוב' רק משתבח מכך – שכן הוא נעשה על פי ערך הרצוא: ככל שהרצון להיבלע בתורה יהיה גדול יותר, כך תגדל גם ידיעתה לאחר מכן.

וללמדנים שבינינו, יש כאן יחס בין גברא – הלומד המשגן בפיו, לחפצא – התורה הנקלטת בו. הגברא קודם לחפצא, כפי שנאמר בגמרא כי "למגרס (בפה) והדר למסבר (במח)". זהו גם סוד הביטויים "נשמת חיים" ו"נפש חיה" שנאמרו שיצירת האדם:

נשמת חיים היינו החפצא שבנשמה ובתורה, שהוא זכרי ו"אובייקטיבי" יחסית. כאן, נשייך אותו לידיעת התורה האובייקטיבית, וללימוד תורה לשמה באופן של ידיעה – יכולת נשמות ישראל להכיל בתוכן את התורה עצמה. ממד זה בישראל ובתורה, הוא סוד ז"א – הדכורא. לעומת זאת, נפש חיה היינו הגברא, ה"סובייקטיבי" שבנשמה ובתורה, המתבטא בדבקות ובגוססת התורה בפה (כפי התרגום "רוח ממללא"). זהו סוד חיה-חיה, נוק' דז"א. והנה, **יא חשון**, יום היארצייט של הצדיק ושל רחל אמנו, עולה בדיוק **לשמה**!! רחל אמנו, סוד ה' תתאה שבשם, עולה מן הגלות ומתיחדת עם ז"א בעלה על ידי לימוד תורה לשמה – לשם ה' תתאה שתתעלה. כך נתקנת המציאות כולה, ואתם הדבקים בהוי' אלהיכם חיים כלכם היום.

דמלכא, בא הלומד לדבקות – סוד קוצו של י', ואז אור הדבקות מאיר בכלי הידיעה, והידיעה עולה בעילוי אחר עילוי על ידי העיון וההעמקה. תכלית העיון וההעמקה היא העמקת והרחבת הכלי מאד – כדי לקבל עוד ועוד אור עצמי של הדבקות בה'.

דבקות וידיעה – דיבור והפנמה

הלימוד מתוך יראה עילאה, הוא לימוד מתוך ביטול במציאות, בלי הרגשת עצמו כלל. זוהי פנימיות החכמה השולטת על החיצוניות שלה (היא ראשית הידיעה וההשכלה). בסוד "פנימיות הלב שליט על חיצוניות המח".

והנה, בלימוד התורה ישנן שתי מצוות: ידיעת התורה, המתקיימת במח ובלב, ומצוות לימוד התורה המתקיימת בפה דווקא – "כי חיים הם למוציאיהם... למוציאיהם בפה". אף שהיראה מקומה בלב, ניתן לומר כי הדבקות המשתלשלת ממנה שייכת דוקא לבחינה השניה, של "מוציאיהם בפה", ולא לחקיקת התורה במח ובלב. רק לאחר השינון מתוך יראה, דבקות ושכחת עצמו, מגיע הלומד לזכרון במח ותפיסה בלב – כך שהתורה נקנית אצלו ממש.

הדבקות היא סוד "ישקני מנשיקות פיהו", ככתוב בתניא אודות הדיבור בדברי תורה: רוח פיו של ה' מתערבת ברוח פיו של הלומד, וזהו "זיווג נשיקין" של דבקות רוחא ברוחא. לאחר ה"דבק באשתו" שבגריסת התורה בשפתיים, מגיע ה"והיו לבשר אחד" של התאחדות עם התורה במח הזכרון (בחינת זיווג) ובהבנת הלב (בחינת יצירת הוולד).

על כך כותב הפסוק: "כי נעים כי תשמרם בבטנך [לאחר ש]יכנו יחדו על שפתיך". תכלית הדבקות היא התאחדות הזוג בילד משותף, בשר



מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

הנצחה לאחר שנת האבלות

בקרב מגיע יום השנה לאחינו שנהרג במלחמה, הי"ד. במהלך השנה דלק בקביעות נר נשמה בבית של ההורים ושל האחים. האם יש עניין להמשיך גם אחרי השנה? האם יש מניעה להמשיך למי שרוצה? האם זה יכול ח"ו להפריע לנשמת הנפטר? אציין כי אצל הרבה מהספרדים נהוג להדליק נרות לנפטרים ולצדיקים לאו דווקא ביום הפטירה ולפעמים אף נר תמיד. בדומה לכך, האם טוב או לאיטוב להמשיך לומר עליו קדיש כשאנחנו רוצים? באופן כללי, האם יש שינוי אחרי שחולפת שנה? מצד אחד חז"ל אומרים ש"גזרה על המת שישתכח מן הלב" ומאידך הגעגוע והכאב עדיין נוכחים. האם צריך להילחם בזה, ולנסות לא לחשוב עליו יותר מידי או שלגיטימי להמשיך ולהרגיש את הקושי והגעגוע?

מענה:

העיקר הוא לדעת מה באמת טוב לנשמה, ולעשות מה שטוב

עז וחדוה בנקמה

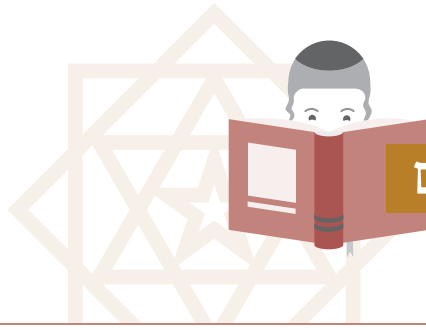
בענין מה שהובא [בגליון ר"ה] בנוגע לנקמה משמו של ר' יצחק ברייטר הי"ד, אבקש להעיר כי הנוסח הקדום של הברכות שלאחר ההפטרה, הוא "ולעגומת נפש תנקום נקם", וכנראה צונד לאחר מכן.

כך מופיע בסידור רב עמרם גאון, בסידור רב סעדיה גאון, במחזור ויטרי, באבודרהם וברוקח (ממזרח וממערב). כך הוא גם בנוסח הברכות ברמב"ם, דפוס רומי (שצולם ע"י מוסד הרב קוק) ובעקבותיו בנוסח התימני בסידורו של הרב קאפח.

מענה:

ישר כח גדול על הדברים החשובים. אנחנו אוהבים לעשות גימטריאות, והנה הנוסח הקדום שהזכרת – "ולעגומת נפש תנקום נקם" – שוה עז פעמים **חדוה**, בסוד "עז וחדוה במקומו". רק בזכות הנקמה יש לה' עז וחדוה (המספר הזה הוא הארבעון של אהיה – סכום כל המשולשים מ-1 עד 21 – שהוא שם הנקמה).

לו (לא מה שנותן לכם כאילו הרגשה טובה יותר). עיקר הטובה לו ועיקר הדרך הבריאה לזכור אותו לנצח הוא להרבות במעשים טובים לזכרו וזכותו, לייסד שיעורים קבועים, ארגוני צדקה לנזקקים וכו' וכו'. כל השאר צ"ל לפי מנהג ישראל הפשוט והמקובל: נר בשנה הראשונה, קדיש (וגם נר) ביארציט וכו'. בנוגע להדלקת נר אחרי השנה הראשונה, אם כך המנהג אצלכם, אזי אדרבא וגם אם לא, אין בכך כל הפסד. העיקר לדעת מה עיקר הנצחה והזכרון – להאיר את העולם ב"נר מצוה ותורה אור". פשיטא שהוא נמצא בגן עדן של קדושים ונהנה מזיו השכינה. ככלל, עולים על קברו פעם בשנה ביארציט אך אפשר גם יותר כאשר רוצים להתפלל דוקא אצלו, שיעורר רחמים רבים מן השמים. תתברכו מן השמים – כל בני המשפחה – בכל מכל כל בגשמיות וברוחניות ותעשו חיל כאו"א בשליחות שלו להאיר את העולם באור תורה!



המדור מוקדש לזכות עיני בת מרים
לרגל יום ההולדת - ח"י מרחשון

אנכי והילדים

המדור לילדי ישראל

יֵרָא אֱלֹהִים אֶתְכֶם

יצחק אבינו. מענינו, הרבה פעמים נוהג הבן בדרך שונה מזו של אביו, ולפעמים אפילו הפוכה ממש. אברהם הוא עמוד האהבה ואלו יצחק הוא עמוד היראה, ואף על פי כן הבן הוא בן. את אותה דרך שונה ואת התכונות ההפוכות שלו הוא יורש דוקא מ... אביו!

יֵרָא אֱלֹהִים אֶתְכֶם?

"אתה בא אתי למפלת?" פונה אלי חיים, בדיוק כשנשמע צלצול סיום ההפסקה. "למפלת?! איה? עכשו מתחיל שיעור חשבון", אני עונה. "עוב", אומר חיים, "כמה דקות, לא יקרה כלום. חוץ מזה, השומר בכניסה לא נמצא היום...". האמת שההצעה היתה מפתה, אבל להסתבך עם המורה ממש לא בא לי, ואם הספור עלול להגיע להורים שלי אז בכלל...

ממה אני מפחד? מהתוצאה. אני לא רוצה להסתבך. האם הפחד שלי מלמד על כך שמקצוע החשבון כל כך חשוב לי? שאני לא מענין להפסיד אפילו דקה

בפרשה שלנו מקבל אברהם אבינו ציון לשבח על פעלו, ואין זו הפעם הראשונה, אבל בפעם הזו יש משהו מיוחד, והוא נאמר לו רק לאחר עמידתו בנסיון העקדה. אתם ודאי יודעים שאברהם אבינו מצטין במדת האהבה – הוא אוהב את ה', אוהב את הבריות ומתמסר להטיב עם כלם.

אבל לאחר נסיון העקדה מצין אותו ה' לשבח דוקא בגלל המדה ההפכית לאהבה – מדת היראה. כאשר אני מרגיש קרוב למישהו – קל לי לאהב אותו, אך כאשר אני מרגיש שהוא מרחק ממני – אני ירא מפניו. רק לאחר שמתגבר אברהם על רגש האהבה הטבעי שהוא רוחש לבנו יחדו, פועל בנגוד להבנה שלו ומצית לדברי ה' ללא כל תנאי – מתגלה עד כמה הוא ירא את ה'. על כך משבח אותו ה' ואומר לו: "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה".

את מדת היראה מנחיל לנו בעקור לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע" הרב שילה אופן.

וחֶשֶׁק, וְלֹא מִפְּחַד הַתּוֹצֵאָה, אֲבָל אֲסוּר לְזַלֵּזַל בְּיָרֵאת הָעֲנֵשׁ. מִדּוּעַ? כִּי לְכָל אֶחָד מֵאַתָּנוּ יֵשׁ פְּחָדִים. יֵשׁ מִי שֶׁמִּפְּחַד מִפְּלָבִים, יֵשׁ מִי שֶׁמִּפְּחַד לְלַכֵּת לְבַד בְּלִילָה בְּרָחוּב, וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁסֶתֶם נִבְהַל כְּשֶׁמִּישֶׂהוּ מִסִּתְתָר מֵאַחוֹרָיו וּפְתָאוֹם מִפְּתִיעַ אוֹתוֹ בְּשֵׂאֲגָה... אִזּוֹ אִם הֵינּוּ כְּאֵלּוֹ 'אֲמִיצִים', כְּאֵלּוֹ שְׁשׁוּם דָּבָר בְּעוֹלָם לֹא מִפְּחִיד אוֹתָם, הֵינּוּ יְכוּלִים לֹאמַר שֶׁעֲבוּדַת ה' מִתּוֹךְ פְּחַד הָעֲנֵשׁ לֹא שִׁכַּת אֵלֵינוּ. תִּכְלָס, בִּינִינוּ, לְפַעֲמִים הַפְּחַד מִהָעֲנֵשׁ הוּא זֶה שְׂגוֹרֵם לָנוּ בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַנֶּכּוֹן.

רָאָה תִּפְחָאֵ – רָאָה רֵאֲמָכֵאת!

הָרַב חַיִּים הוּא הָרַב הַכִּי מִפְּחִיד בְּתַלְמוּד תּוֹרָה. אֵין עַל זֶה וְכוּחַ. מִכִּירִים אֶת הַמּוֹרִים שֶׁכַּאֲשֶׁר הֵם נִכְנָסִים לְכַתֵּה מִשְׁתַּרְרֵת מִיַּד דְּמָמָה? אִזּוֹ הָרַב חַיִּים הוּא מֵאֵלּוֹ. אֲצַלּוּ גַם אֵף אֶחָד לֹא מַעֲז לֵאחֶה כִּשְׁהוּא מוֹדִיעַ עַל מִבְּחָן – אֵין טַעַם לְהַתְּנַכֵּחַ, כִּי כִּן יִהְיֶה, וְזֶהוּ. חֲשַׁבְתִּי פַעַם לַעֲצָמִי: מָה כָּל כִּן מִפְּחִיד בּוֹ? הֲרִי יֵשׁ מוֹרִים שֶׁמִּחְלָקִים עֲנֵשִׁים עַל יָמִין וְעַל שְׂמָאל, וְדוֹקָא הָרַב חַיִּים כְּמַעַט לֹא מַעֲנִישׁ. הוּא גַם מְאוֹד מִצְחִיק וְשׁוֹפֵעַ בְּדִיחוּת לְרַב. אִזּוֹ לָמָּה מִבְּט אֶחָד שְׁלוֹ עוֹשֶׂה אֶת אוֹתָהּ פֶּעֲלָה? מָמָה אֲנַחְנוּ חוֹשְׁשִׁים?

הִירָאָה שְׁלָנוּ מִהָרַב חַיִּים הִיא מִהֲאִישִׁיּוֹת שְׁלוֹ. יֵשׁ בָּהּ מִשְׁהוּ מִפְּחִיד וְנוֹקֵב גַם בְּלִי שֶׁהוּא מַעֲנִישׁ. אוֹלֵי זֶה

אֶחָת מִהַשְׁעוּר? לֹא בְּטוּחַ. אֲנִי פְּשׁוּט לֹא מַעֲנִין בְּעֵנֵשׁ. אֲנִי מִפְּחַד מִמֶּנּוּ. פְּחַד מַעֲנִישֶׂה לְמִי שֶׁעוֹבֵר עַל כָּלִים קִיָּם גַּם אֲצַל הַמְּבַגְרִים. לְדַגְמָה, מִי שֶׁעוֹבֵר עַל כָּלִי הַנְּהִיגָה עָלוּל לְהַקְנִס בְּסָכוּם נִכְבֵּד, וּבְמִקְרִים חֲמוּרִים אֵף נִשְׁלָלֵת מִמֶּנּוּ הַזְּכָאוֹת לְנֶהֱג בְּרַכָּב.

גַּם בְּעֲבוּדַת ה' אֲנוּ מוֹצֵאִים עֲנִישֶׂה וּפְחַד מִפְּנֵיהָ. פַּעֲמִים בְּכָל יוֹם (לְפַחּוֹת) אֲנוּ קוֹרְאִים בְּקִרְיַאת שְׁמַע עַל הַשֶּׁכֶר הַמְּבַטָּח לְמִי שֶׁיִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' וְיִלָּךְ בְּדַרְכָּיו, וְעַל הָעֲנֵשׁ שֶׁיִּקְבֵּל מִי שֶׁיִּלָּךְ בְּדַרְךְ הַפּוֹכָה – "וְחָרָה אֵף ה' בְּכֶם, וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְכוּ'". לֵאחֶר מָאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה מִקְּבָלִים הַצְּדִיקִים גְּמוּל בְּגוֹ עֵדוֹ וְאֵלּוֹ הַרְשָׁעִים בָּאִים עַל עֲנֵשִׁים בְּגִיּהוֹם. לִירָאָה מִסּוּג זֶה קוֹרְאִים יָרֵאת הָעֲנֵשׁ.

רֵאֲמָכֵאת מִפְּחָאֵ?

הָאֵם יָרֵאת הָעֲנֵשׁ הִיא דָּבָר טוֹב? לֹא הַכִּי... לְקִיָּם מִצְוֹת רַק בְּגִלָּל הַפְּחַד מִפְּנֵי הַתּוֹצֵאָה פְּרוּשׁוֹ לְפַחַד מ... הַמְּקַל! תְּדַמְּיֵנוּ אֶת הָעֲנֵשׁ כְּמוֹ מִקְּל אֲרֵךְ שְׂאוּחַז ה' בְּיָדוֹ הַמְּנַף אֶל-עַל, וְאַנְחָנוּ מִתְּרוֹצְצִים תַּחֲתָיו בְּחִרְדָּה שְׁמָא בְּכָל רָגַע הוּא יִנַּחַת עָלֵינוּ. אִזּוֹ בְּעֵצָם מִמִּי אֲנַחְנוּ מִפְּחָדִים – מָה' אוֹ מִהַמְּקַל?

וְאֵף עַל פִּי כּוֹ, לְפַעֲמִים אֲנוּ מִכְּרָחִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי הַזֶּה. נִכּוֹן, הִיא לֹא הַמְּדַרְגָּה הַכִּי גְבוּהָה בְּעֲבוּדַת ה'. אֲנוּ מַעֲנִינִים לַעֲבַד אֶת ה' מִתּוֹךְ רָצוֹן

להפגש אתו באפן אישי ולשוחח עמו. בפגישה אישית אני יכול להתרשם לא רק מהכבוד שרוחשים האנשים ומהאימה שהם חשים כלפיו, אלא ממנו, מהאישיות שלו.

תתארו לכם שההזמנה לפגישה היא לא לפגישה עם ראש הממשלה, אלא עם צדיק גדול מאוד, כזה שהאישיות שלו היא באמת משהו שיוצא מגדר הרגיל. עד היום שמעתי עליו הרבה ספורי מופתים, על הקדשה שלו, על גאונותו בתורה, על המדות הנעלות שלו, אבל לא זכיתי להפיר אותו מקרוב. אני רק יודע שאפלו רבנים חשובים מדברים עליו בהערצה, אז קל וחמר שכהן הרגשתי בעצמי.

אבל אם אזכה להכנס אליו ליחידות תהפוך ההערצה שלי והפחד מפניו לבושה – פשוט אתבייש מפניו. האם הוא יעניש אותי? ממש לא. האם הפחד מפניו הוא בגלל מה שמספרים עליו? לאו דוקא. הבושה והיראה הן מהגדלה שלו. לידו אני פשוט מרגיש מיטה, מגשם כזה... ליראה מה' מסוג זה קוראים **יראה עלאה**.

שנזכה לפחד אף ורק מה' יתברך!
שבת שלום ומברך!

5?

מה שקוראים המבגרים 'סמכותי'. אתה מרגיש בעמידה שלו, בטון הדבור ובתנועות הידים שלו רצינות גמורה. כך הוא מתייחס גם לחמך הלמוד ולכללי הכיתה. הוא לא מדבר סתם, הוא מתכוון לדברים שלו באמת.

יראה מסוג זה נקראת בלשון החסידות **יראת המלכות**. מדוע? כי היא מזכירה לנו את היראה מפניו של מלך. את המלך אני לא מכיר באפן אישי, מעולם לא ראיתי אותו ויתכן שגם לעולם לא אראה אותו. מה אני יודע עליו? שיש לו ארמון ענקי ומפואר, שהוא נוסע ברכב שרד מפואר בתוך שינה, והעקר הוא שכלם מקשיבים לו וסרים למשמעתו. הוא מחליט על הדברים החשובים ביותר במדינה. אז אם כלם שומעים לו, מכבדים אותו ויראים מפניו – כנראה שהוא באמת רציני. לא נותר לי אלא להצטרף...

יראה צדקה – יראת פאולוס

יום אחד אני חוזר הבייתה ומוצא בתבת היאר מכתב הזמנה. אני פותח את המעטפה ומגלה מכתב רשמי ממשרד ראש הממשלה ובו הזמנה אלי, בשמי הפרטי, לבקור במעונו המיוחד. כאן יש כבר משהו אחר – אני הולך



משיח הוא 'גברא' או 'חפצא'?

המושגים 'גברא' ו'חפצא' הם ציר מרכזי בעולם הלמדנות הבריסקאי, אך בהגדרות מופשטות יותר – האובייקטיבי והסובייקטיבי, ה'יש' וה'אין' (ועוד ועוד) – הן דרך להסתכל על המציאות כולה, גם בהתבוננות של החסידות.

החסידות, שמחפשת את האיחוד והחיבור בין קצוות, חותרת לאיחוד ה'חפצא' וה'גברא', שבעומק הוא יחוד קוב"ה ושכינתיה שמתחולל בכל קיום מצוה (בחיבור בין ה'חפצא' של המצוה, רצון ה' המוחלט, ל'גברא' שמקיים אותה).

ה' מנהיג את עולמו לקראת גאולה, ופעמים רבות השינויים משתקפים קודם כל במציאות החיצונית, ב'חפצא' של העולם, לפני שהוא מתחולל גם ב'גברא'. אכן, בשביל שהשינוי יתקבל, יתיישב במציאות ויפעל בה כראוי, הנשמות צריכות

להתאים את עצמן לעולם החדש, בקצב שלהן, ולחולל את השינוי בעולם. השיעור הראשון בגליון עוסק בחזון איחוד התורה והמדע, שמנסר באויר העולם כבר משנת ת"ר – כפי שחווה ספר הזהר הקדוש – אך רק בדורנו, דור

הגאולה, הוא מחלחל גם אל הנשמות. השיעור השני עוסק באופן בו התורה נותנת ממשות ל'גברא' שמתחייב במצוות ול'חפצא' של העולם אליו היא מתייחסת. שני השיעורים מחברים בצורה מופלאה נגלה, נסתר ואקטואליה

וטעונים אנרגיה של "תורתו של משיח" שכל כך נדרשת בדורנו.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ר